



www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi



ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Yeni-Osmanlılık İdeolojisinin Hegemonik İnşasında Türk Televizyon Dizilerinin Kullanımı

The Use of Turkish Television Series in the Hegemonic Construction of Neo-Ottomanism Ideology

Nursen Aydın*

Abstract: This study examines the use of television series as a tool of hegemony in the process of socialising the Neo-Ottomanism ideology of the political power in Turkey. The discourse of Neo-Ottomanism came to the agenda in the 1950s after the Second World War and its foundations began to be laid in the 1980s. Neo-Ottomanism, which has been used in varying tones and to varying extents by right-wing political governments throughout the historical process, has become entrenched in the political and social sphere in the 2000s. The neo-Ottomanist discourses of the Justice and Development Party (AK Party), which came to power in 2002 by defining its political identity as a conservative democrat, which have become prominent in domestic and foreign policy especially since 2009, have also been frequently used in shaping social and cultural life. Therefore, this study aims to reveal the use of television series in the hegemonisation of the neo-Ottomanist discourse in Turkey since the 2010s. In this context, the study, which is theoretically based on Antonio Gramsci's concept of hegemony, presents quantitative data on the television series about the Ottoman and Seljuk period between 2010 and 2024. The data on the series in question were obtained through document analysis technique. As a result of the study, it has been concluded that after 2010, in parallel with the intensive use of the Neo-Ottomanism ideology in the policies and discourses of the political power, the number of Ottoman-themed television series has increased and the neo-Ottomanism discourse of the political power has been maintained through the aforementioned series. However, it is noteworthy that in the Ottoman/Seljuk-themed television series, the scenario is constructed by referring to the current events in Turkey's domestic and foreign politics and the policies of the AK Party government in this regard.

Structured Abstract: Neo-Ottomanism, as the ideology of adopting the political and cultural heritage of the Ottoman Empire, was first used by Turgut Özal in the 1980s and revived in the 2000s during the AK Party governments and adopted as a central ideology in domestic and foreign politics as well as in social practices. Neo-Ottomanism, which has been used in varying tones and to varying extents by right-wing political governments throughout the historical process, has become firmly entrenched in the political and social sphere in the 2000s. After coming to power in 2002, AK Party's neo-Ottomanist discourses, which have become prominent in domestic and foreign policy especially since 2009, have been frequently used in the shaping of social and cultural life. Therefore, this study aims to reveal the use of television series in the hegemonisation of the neo-Ottomanist discourse in Turkey since the 2010s. In the study, which is theoretically based on Antonio

* Dr. Munzur Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı.

Dr. Munzur University, Faculty Of Communication, Department Of Radio, Television And Cinema, Department Of Radio, Television And Cinema.

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5827-7246>

nursenaydin@munzur.edu.tr

Cite as/ Atıf: Aydın, N. (2025). Yeni-Osmanlılık ideolojisinin hegemonik inşasında Türk televizyon dizilerinin kullanımı. *Turkish Studies*, 20(2), 765-792. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.80617>

Received/Geliş: 05 February/Şubat 2025

Accepted/Kabul: 25 June/Haziran 2025

Published/Yayın: 30 June/Haziran 2025

Checked by plagiarism software



Gramsci's concept of hegemony, quantitative data on the television series about the Ottoman Empire between 2010-2024 are presented. In this direction, it has been concluded that this discourse has been maintained in the Ottoman-themed television series, which have increased in parallel with the intensive use of the Neo-Ottomanism ideology in the policies and discourses of the political power since 2010.

Hegemony refers to all of the effective strategies used by the dominant power to gain the support of the people it rules. In Gramsci's definition, hegemony is the ability of one person to establish leadership in various fields by spreading his or her worldview to the whole of society and thus creating a ground of consensus in order to equalise his or her interests with the interests of society. Hegemony is ensured by social instruments based on consent, not through force and coercion, but through social instruments, so that the classes or groups under domination adopt the ideas and policies of the dominant power. For Gramsci, one of the most fundamental channels through which the hegemony of the ruling class is constructed, developed and sustained is the mass media. In this context, audiovisual media such as cinema and television have been important devices in the development and maintenance of the political and cultural hegemony of the ruling class since their emergence. Especially when we look at films and TV series, which are fictional constructions that deal with history, it is possible to say that historical periods or events are handled in a context suitable for the dominant political views of the day (Avcı, 2019; Çil, 2021) and history is deconstructed (Bilis, 2013). The narration of historical people and events through television determines the perceptions of the audience about historical events and people and shapes social memory (Şahin Kaya, 2011, p. 106).

For Gramsci, one of the most fundamental channels through which the hegemony of the ruling class is constructed, developed and sustained is the mass media. In this context, audiovisual media such as cinema and television have been important devices in the development and maintenance of the political and cultural hegemony of the ruling class since their emergence. Especially when we look at films and TV series, which are fictional constructions that deal with history, it is possible to say that historical periods or events are handled in a context suitable for the dominant political views of the day (Avcı, 2019; Çil, 2021) and history is deconstructed (Bilis, 2013). The narration of historical people and events through television determines the perceptions of the audience about historical events and people and shapes social memory (Şahin Kaya, 2011, p. 106).

This study examines the function of the media, which Gramsci positions as one of the organisations within the field of civil society where ideological activities are carried out, in the reproduction of hegemony. In this respect, it aims to reveal how television series have been used to hegemonise the discourse of neo-Ottomanism in Turkey since the 2010s. For this purpose, TV series broadcasted on public and private television channels between 2010 and 2024 and focusing on the Ottoman/Seljuk period were included in the scope of the study. The data on these series were obtained from the websites of the television channels on which they were broadcast, websites that share information about television series, and academic studies that analyse/evaluate Ottoman-themed series by using the document analysis technique.

According to the data obtained within the scope of this study, a total of 27 series about the Ottoman/Seljuk period were broadcast on TRT and private television channels between 2010 and 2024. While 16 of them were TRT productions, 11 of them were broadcast on mainstream television channels close to the government. In the study, it is seen that the series about the Ottoman/Seljuk period on TRT started to be broadcast after the *Magnificent Century* series, which was first broadcast on Show TV channel in 2011. This can be explained by the fact that this series became a subject of political agenda, especially Recep Tayyip Erdoğan and his staff, due to the fact that both the content and the plot set in the harem were not compatible with the Ottoman history and traditions that the AK Party government refers to. The fact that a fictional television series was put on the political agenda as an element that weakens or disrupts the process of hegemonisation of the neo-Ottomanism ideology indicates that the political power values the media as an important power as an apparatus of hegemony. For this reason, as a reaction of the political power against the *Magnificent Century*, TRT broadcasted Ottoman-themed series in line with the neo-Ottomanism ideology and values of the AK Party government. Especially in the television series *Diriliş "Ertuğrul"* (2014-2019) and *Payitaht "Abdülhamid"* (2017-2021), it is noteworthy that the scenario is constructed by referring to the current events in Turkey's domestic and foreign politics and the policies of the AK Party government in this regard. The policies of the political power to keep the Ottoman heritage alive and the ideal leadership

qualities can be read as efforts to gain legitimacy and approval of the neo-Ottomanism ideology in the eyes of the public through the identification with the heroism of historical figures of the Ottoman Empire.

Keywords: Communication research, Turkish television series, Hegemony, Antonio Gramsci, Neo-Ottomanism.

Öz: Bu çalışma, Türkiye’de siyasal iktidarın yeni-Osmanlıcılık ideolojisini toplumsallaştırma sürecinde televizyon dizilerinin hegemonya aracı olarak kullanımını ele almaktadır. Yeni-Osmanlıcılık söylemi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1950’lerde gündeme gelmiş ve 1980’lerle birlikte temelleri atılmaya başlanmıştır. Tarihsel süreç içerisinde sağ siyasal iktidarlar tarafından değişen tonda ve ölçüde kullanılan yeni-Osmanlıcılık, 2000’li yıllarda siyasal ve toplumsal alanda yerleşik hale getirilmiştir. Siyasal kimliğini muhafazakâr demokrat olarak tanımlayarak 2002 yılında iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AK Parti) özellikle 2009 yılından bu yana iç ve dış politikada belirgin hale geldiği gözlenen yeni Osmanlıcı söylemleri, toplumsal ve kültürel yaşamın biçimlendirilmesinde de sıkça kullanılmıştır. Dolayısıyla bu çalışma, Türkiye’de yeni Osmanlıcı söyleminin 2010’lu yıllardan bu yana hegemonik hale getirilmesinde televizyon dizilerinin kullanımını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, kuramsal olarak Antonio Gramsci’nin hegemonya kavramının temel alındığı çalışmada, 2010-2024 yılları arasında Osmanlıyı ve Selçuklu dönemini konu edinen televizyon dizilerine ilişkin nicel veriler ortaya konulmuştur. Söz konusu dizilere ilişkin veriler, doküman analizi tekniğinden yararlanılarak elde edilmiştir. Çalışma sonucunda, 2010 yılı sonrasında yeni-Osmanlıcılık ideolojisinin siyasal iktidarın politikalarında ve söylemlerinde yoğun bir biçimde kullanımına paralel olarak Osmanlı temalı televizyon dizilerin sayısında da artış yaşandığı ve siyasal iktidarın yeni-Osmanlıcılık söylemin sözü edilen diziler aracılığıyla sürdürüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, Osmanlı/Selçuklu temalı televizyon dizilerinde, senaryonun Türkiye’nin iç ve dış siyasetteki güncel olaylarına ve bu konuda AK Parti iktidarının politikalarına gönderme yapılarak kurgulandığı dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İletişim araştırmaları, Türk televizyon dizileri, Hegemonya, Antonio Gramsci, Yeni-Osmanlıcılık.

Giriş

Türkiye’de son 14 yıldır toplumsal ve kültürel alan, kendine özgü dinamiklerden ziyade siyasi alanın hegemonyası etrafında yönetilmektedir. Bunun somut örneklerinden biri de siyasal iktidarın yeni-Osmanlıcılık ideolojisini toplumsallaştırma ve popüler kültür ürünlerinin şekillendirilmesinde görmek mümkündür. Bu bağlamda, 2002 yılından bu yana iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), iktidarının ilk yıllarında devletin birçok alanında olduğu gibi medya alanının mülkiyet ve kontrol ilişkilerinde sürece yayılan bir değişim ve dönüşümü hayata geçirmiştir. Köklerini 1970’lerdeki Milli Görüş geleneğinden alan ve iktisadi ve siyasi alanda kendi tarihsel bloğunu oluşturan AK Parti iktidarıyla birlikte Türkiye’de yeni bir toplumsal formasyonun da temelleri atılmıştır. Siyasal iktidarın desteğiyle medyanın sahiplik yapısında İslami ve muhafazakâr burjuvazinin egemen hale getirildiği ortamda medya içerikleri de iktidarın hegemonya inşasında önemli bir işleve sahip olmuştur.

İktidarda olduğu süre boyunca iktisadi ve siyasi alanlardaki hegemonyasını göreceli olarak güvence altına alan AK Parti, 2010’lu yıllarla birlikte sosyal ve kültürel alandaki hegemonyasını yeni-Osmanlıcılık ideolojisi temelinde inşa etmeye çalışmıştır. Bunun yansımalarını devletin resmi tören ve kutlamalarından eğitimden kent mimarisine ve sıradan insanların dükkan ve arabalarına kadar uzanan toplumsal yaşamın her alanında Osmanlı ve İslami temsil ve sembolleri görmek mümkündür. Siyasal iktidar, yeni bir kimlik/ulus yaratma hedefinin ifadesi olarak yeni-Osmanlıcılık ideolojisini egemen hale getirmek üzere günümüz Türkiye’sinin Osmanlı geçmişine ve İslam’a referansla yeniden kurgulanmasına çalıştığını söylemek mümkündür. Kaldı ki, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın 2017 yılında yaptığı bir konuşmada “... Biz 14 yıldır kesintisiz iktidarı. Ama hâlâ sosyal ve kültürel iktidarımız konusunda sıkıntılarımız var. (...) bizim hayalimiz olan nesillerin yetiştirilmesi konusunda hala pek çok eksikliğimiz bulunuyor” (hurriyet.com.tr, 28 Mayıs 2017) sözleri, siyasal alandaki hegemonyanın sürekliliği için kültürel hegemonyanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kültürel hegemonyanın inşa sürecinde medya önemli sac ayaklarından birini oluşturmaktadır. Bugün medya alanına baktığımızda, iktidarın siyaset alanındaki yeni-Osmanlıcılık söylemlerinin gerek sinema filmlerinde gerekse televizyon dizilerinde karşılık

bulduğu görülmektedir. Siyasal iktidarın iç ve dış siyasetteki söylemlerinde sıkça başvurduğu Osmanlı mirası ve tarihi figürleri, başta kamu televizyon kanalı TRT olmak üzere iktidar yanlısı özel televizyon kanallarında yeniden canlandırılmaktadır.

Bu kapsamda, sayıları giderek artan Osmanlı dönemini anlatan televizyon dizilerinin siyaset ve medya çalışmaları açısından irdelenmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramı hem iktidarın iktisadi ve siyasi alanda halktan aldığı desteğin sürekli hale getirilmesinde medya içeriklerinin işlevini incelemek hem de kültürel hegemonyanın inşasında tarihin siyasi çıkarlar doğrultusunda medya içerikleri aracılığıyla nasıl dönüştürüldüğünü ortaya koymak için önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Bu çalışma, siyasal iktidarın yeni-Osmanlılık ideolojisinin hegemonik hale getirilmesinde Osmanlı dönemini anlatan televizyon dizilerinin nasıl işlevsel hale getirildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, öncelikle Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramı ve hegemonya aracı olarak medyaya ilişkin kavramsal ve kuramsal bir çerçeve sunulmuştur. Ardından yeni-Osmanlılık kavramının kavramsal ve tarihsel çerçevesi ortaya konularak; kamu ve özel televizyon kanallarında yayınlanan Osmanlı/Selçuklu temalı diziler incelenmiştir. Çalışma, yeni-Osmanlılık bağlamında televizyon dizilerinin hegemonya aracı olarak kullanılması noktasında alanyazına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Hegemonya Aracı Olarak Medya

20. yüzyılın başlarında İtalya'da kitlesel işçi hareketi yerine faşizmin yükselişine ve bu yükselişin işçi sınıfı tarafından da desteklenmesine şahit olan (Carnoy, 2001, s. 252) İtalyan Marksist kuramcı ve aktivist Antonio Gramsci'nin bu durumu analizinde başvurduğu sivil toplum-devlet, hegemonya-tahakküm, zor-rıza ayrımları önemli açılımlar sunmaktadır. Sivil toplum-politik toplum/devlet ayrımı, kapitalist toplumsal formasyonda sınıf egemenliğinin hegemonik temellerinin açıklanmasına olanak sağlamaktadır. Sivil toplum, ideolojik üstünlüğünü genellikle zorlama ve baskı mekanizmalarıyla güçlendirdiği ve tahakküm işlevleriyle tanımlanan devlet alanının dışındaki özel örgütlenmeler (dernekler, sendikalar, siyasal partiler, dinsel kurumlar vb.) alanına işaret etmektedir. Sivil toplum alanı, kapitalist toplumdaki egemenlik ilişkilerinin yeniden üretiminin alanı olarak ideolojik ve kültürel boyutlu hegemonya araçlarını kapsar. *"Kendiliğinden rızanın üretimiyle ilişkilendirilebilecek hegemonik üstünlük, tahakkümden farklı olarak insanların ideolojik bilinç biçimlerinin de dikkate alınmasını gerektirir"* (Halifeoğlu ve Yetiş, 2013, s. 178-179). Bu bakımdan kültür, sanat, edebiyat, gazeteler, dergiler, filmler vb. popüler ve sanatsal kitle iletişim araçları, sivil toplum alanının ideolojik-kültürel biçimlerini oluşturmaktadır.

Sivil toplumu tarihsel bloğun üst yapısında konumlandıran Gramsci (Halifeoğlu ve Yetiş, 2013, s. 179), bu doğrultuda kapitalist toplumların yalnızca devletin resmi ve zorlayıcı gücüyle değil, aynı zamanda halkın kurulu toplumsal düzene rıza göstermesini sağlayan kültürel ve ideolojik süreçlerle de ayakta tutulduğunu savunmuştur. Gramsci'ye göre, egemen gruplar ve sınıflar kapitalizm içinde ideolojik hegemonyalarını ya da liderliklerini sürdürmek için sürekli mücadele eder. Rızayı güvence altına alma çabasına odaklanan Gramsci, kapitalist toplumsal ilişkilerin üretimi ve yeniden üretiminde kültürel alanın merkezi rolünün altını çizer. Bu bağlamda, kiliseler, okullar ve kitle iletişim araçları da dahil olmak üzere toplumsal kurumlar tarafından anlam ve değerlerin üretilmesi, mevcut siyasi düzenin meşruiyetinin tesis edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Carragee, 1993, s. 330).

Genel olarak hegemonya egemen iktidarın hükmettiği halkın desteğini kazanmak için kullandığı etkili stratejilerin tamamını ifade eder. Gramsci'nin tanımıyla hegemonya, bir kişinin kendi dünya görüşünü toplumun bütününe yayarak çeşitli alanlarda liderlik kurması ve bu şekilde kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarına eşitlemek üzere bir uzlaşma zemini oluşturmaktır. Her siyasi iktidar biçimi, temellerinin sağlam ve sürekli olması için yönetilenlerin ya da tabi sınıfların rızasını bir ölçüde almak zorundadır. Gramsci, tahakküm olarak nitelendirdiği devletin disipline etme ve

cezalandırma gücü karşısında toplumsal denetimin sağlanmasında okul, aile, kilise, medya vb. sivil toplum kurumlarının önemli bir role sahip olduğunu savunmaktadır (Eagleton, 2015, s. 158-159).

Hegemonya, egemenlik altındaki sınıfların ya da grupların egemen iktidarın düşünce ve politikalarını benimsemesi zor ve baskı yoluyla değil, toplumsal araçlarla rızaya dayalı bir biçimde sağlanır. Ne var ki hegemonyanın inşası ve sürekliliğinin sağlanması, egemen iktidarın ideolojisini toplum nezdinde ‘ortak duyu’ya dönüştürülebilmesine dayanmaktadır (Güler, 2019, s. 31-32). Bu rıza, egemen sınıfın dünya görüşünün yaygınlaştırılması ve popülerleştirilmesiyle güvence altına alınır (Bates, 1975, s. 351-352). Gramsci’nin hegemonya incelemesi insanların dünyayı tanımlama biçimlerini şekillendirmede pratik bilincin veya “sağduyunun” önemine de dikkat çeker.

Gramsci açısından egemen sınıfın hegemonyasının inşa edildiği, geliştirildiği ve sürekliliğinin sağlandığı en temel kanallardan biri kitle iletişim araçlarıdır. Egemen sınıfın ideoloji ve politikaları medya aracılığıyla geniş kitlelere ulaşabildiği ölçüde etkili bir hale gelecektir. Gramsci’ye göre toplum üzerindeki ideolojik egemenliğin sağlandığı yapılar arasında medyanın yanı sıra okullar, kütüphaneler, müzeler, şehirlerin kuruluş biçimleri, mimari, cadde ve sokak isimleri vb. yer almaktadır (Güler, 2019, s. 113-114). Kültürel üretimin önemini vurgulayan hegemonya kavramı, kitle iletişim araçları ile iktidar arasındaki ilişkiye odaklanarak kitle iletişim araçlarının ideolojik rolünü incelemek için bir çerçeve sunar (Carragee, 1993, s. 331).

Bu bağlamda, başta sinema olmak üzere televizyon gibi görsel-ışitsel medya ortaya çıktıkları tarihlerden bu yana egemen sınıfın siyasi ve kültürel hegemonyasının geliştirilip sürdürülmesinde önemli aygıtlar olmuştur. Sinema genel itibarıyla hem egemen yapıların ve ideolojilerin hem de egemenlik altındaki sınıfların ve grupların içinde bulundukları konumları egemenler lehine güçlendiren ve doğallaştıran bir işleve sahip olmuştur (Yılmaz, 2008, s. 71). Bu noktada sinemanın görsel estetik ve anlatı teknikleri aracılığıyla izleyiciyi etkileyebilme gücü beraberinde ortak bir görüş yaratabilme ve kültürel yaşamı biçimlendirebilme gücüne sahip olabilmektedir. Kültürel yaşama biçim verebilen güçlü bir kitle iletişim aracı olarak sinema, içinde üretildiği toplumun/kültürün bir şekilde yansıması haline de gelebilmektedir (Güçhan, 1993, s. 5). Tüm kültürel üretimler gibi filmler de içinde oluştukları toplumun, tarihin, dönemin ekonomik, siyasi, sosyal yapısından izler taşır; içinden çıktıkları maddi hayatın ekonomik, sosyal ve siyasi değişimleriyle karşılıklı etkileşim halindedir (Çelik, 2017, s. 27). Bir başka deyişle gerek sinema filmleri gerekse televizyon dizileri toplumsal gerçekliği ya da gerçek yaşamı basit bir yansıtmadan ziyade inşa ederek sunma işlevine sahiptir (Aydın, 2019; Boz, 2021; Erman, 2016; Koçak ve Kalafat, 2022; Satır, 2023; Serdar, 2024). Bu şekilde medya, sermaye ve siyasi iktidarın ideolojisini ve hegemonyasını sürdürmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Çalışkan, 2019; Metin, 2017; Özçağlayan ve Yavuz Çakıcı, 2019; Soy ve Sandıkçı, 2020; Zaimoğlu, 2016).

Özellikle tarihi konu alan kurgusal yapılar olan film ve dizilere bakıldığında, ele alınan tarihi dönemlerin ya da olayların günün egemen siyasi görüşlerine uygun bir bağlamda ele alındığını (Avcı, 2019; Çil, 2021) ve tarihin yapısöküme uğratıldığını (Bilis, 2013) söylemek mümkündür. Tarihi kişilerin ve olayların televizyon aracılığıyla anlatımı, izler kitlenin tarihsel olaylar ve kişiler hakkındaki algılarını belirlemekle birlikte toplumsal belleği şekillendirmektedir (Şahin Kaya, 2011, s. 106). Kaldı ki, tarihi televizyon dizilerinde tarihi olaylar ve şahsiyetler gerçek ya da gerçeğe yakın biçimde sunulması (Tarhan ve Karakoç, 2020, s. 87) ve gelişmiş prodüksiyon teknikleri tarihin yeniden üretiminde ve izler kitlenin sunulan tarihe yönelik gerçeklik algısını belirlemede etkili olabilmektedir (Erdem, 2023; Türker, 2019; Murat ve Gökgöz, 2022, s. 135). Bu durum, hegemonyanın inşasında da televizyon dizilerinin işlevselliğini sorgulamayı beraberinde getirmektedir.

Yeni-Osmanlılık: Kavramsal ve Tarihsel Çerçeve

Osmanlılık, on dokuzuncu yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde yaşayan çeşitli etnik ve dini grupları tek bir yurttaşlık çatısı altında birleştirecek ve çeşitli halkları kapsayacak bir siyasi kimlik olarak formüle edilmiştir. Özellikle Balkanlar’da milliyetçi ayrılıkçı hareketlere karşı imparatorluğun dağılmasını önlemeye yönelik geliştirilmiş bir fikir olan Osmanlılık, *“Osmanlı tebaası arasında eşitlik ve birlik sağlayarak inanç, etnik köken ve dil farklılıklarını ortadan kaldırmak için tek bir yurttaşlığı ortak bir siyasi kimlik olarak kullanma girişimi”* (Karpat, 2000, s. 6) olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla Osmanlılık, geçmişle bağların geliştirilmesi ve Osmanlı mirasına karşı ulusal sorumluluk duygusu açısından kimlikte ve gündelik siyasi yönelimde bir değişim anlamına gelmektedir (Yavuz, 2020, s. 4). Osmanlı geçmişinin ve hayalinin yeniden canlandırılması anlayışı olarak yeni-Osmanlılık, 1980’lerin sonuna kadar Türkiye’nin sosyal ve siyasi hayatında artarak varlığını sürdürmüş ve 1990 sonrasında modern siyasi ilkelerle birleştirilerek politika üreten bir siyasi vizyona dönüşmüştür (Çolak, 2006, s. 591).

Yeni-Osmanlılık anlayışı, Soğuk Savaş sonrasında değişen dünya koşulları karşısında Türk dış politikasının kapsamını ve yönünü belirlemiştir. Bu anlamda, Türkiye’de 1980 askeri darbenin sonrasında başbakanlık (1983-1989) ve ardından cumhurbaşkanlığı görevlerini yapan Turgut Özal, yeni-Osmanlılık anlayışının unsurlarını Türk dış politikasına dahil eden öncü isim olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde İslam, Türklük ve Osmanlı tarihine atıfla Balkanlar, Orta Asya ve Ortadoğu ülkeleriyle tarihi ve kültürel bağlantılara vurgu yapılmıştır (Çetinsaya, 2003, s. 378). Özal ve yakın çevresindeki isimler, Türkiye’nin dış politikada aktif olması ve bölgesine yönelik tarihi sorumluluklarını üstlenmesi, Osmanlı mirasını yeniden keşfederek Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına sıkıştırılan tarih bilincinin özgürlüğe kavuşturulması, Türkiye’nin tarihiyle barışması ve aslına dönmesi gerektiğini savunmaktaydı (Uzgel ve Yaramış, 2009). Özal, dış politikanın yanı sıra Osmanlı’nın kültürel özelliklerini de yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Eğitim alanında Kemalist tarih dışarıda bırakılmadan tarih ders kitaplarında Türklerin Osmanlı geçmişi öne çıkartılmış ve tüm Osmanlı tarihi Türkiye’nin toplumsal hafızasına eklenmiştir (Çolak, 2006, s. 591-592).

Özal’ın 1993 yılında vefatının ardından sönümlenen yeni-Osmanlılık söylemleri ve tartışmaları, AK Parti’nin temellerini oluşturan Milli Görüş Hareketinin lideri ve Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan’ın 1996 yılında Doğru Yol Partisi (DYP) ile kurduğu hükümetin politikalarında yeniden gündeme gelmiştir. Ancak Erbakan’ın yeni-Osmanlılık söylemi, Batı’yı ve Türkiye’nin batılılaşma sürecini eleştiren ve buna karşı ‘İslam Birliği’nin kurulması gerektiğini savunan bir anlayışa sahip olmuştur (Yavuz, 2016). Dolayısıyla Erbakan’ın yeni-Osmanlılık ve İslam’a yaklaşımı Özal’ın vizyonundan çok daha muhafazakâr bir şekil almıştır. Bununla birlikte RP, yeni Osmanlılığı şimdiyi ve geleceği yeniden kurmanın bir aracı olarak görmüştür (Tokdoğan, 2018, s. 69-70). Bunun somut örnekleri, RP’nin 1994 Türkiye yerel seçimleri öncesindeki mitinglerinde ve başta İstanbul olmak üzere birçok ilin belediye başkanlıklarının kazanılmasının sonrasında yapılan konuşmalarda ve basına yansıyan yorumlarda görmek mümkündür:

“Seçimlerden önce İstanbul’daki Sultanahmet mitinginin yapıldığı gün, RP’nin gayri resmî gazetesi Millî Gazete şöyle yazıyordu: “Erbakan İstanbul’u fethetmeye geliyor.” Aynı günkü başyazıda şu çarpıcı yorumlar yer alıyordu: “Yeni Şehremini [subay] yakında açıklanacak. Sultanahmet’ten başlayacak bu yükseliş Bizans’ın son çırpınısıdır.” Aynı toplantıda RP’nin İstanbul adayı Recep Tayyip Erdoğan da bu vizyonu net bir şekilde açıklamıştır: “Sultanahmet’in tam karşısında, hüznü Ayasofya’nın önünde duran sizler ve bizler, İstanbul’un ikinci fethini gerçekleştireceğiz... Mart [seçimlerin yapıldığı ay] bir devrin kapandığı, yeni bir devrin açıldığı gün olacaktır.” Necmettin Erbakan’ın konuşması da aynı inancı yansıtıyordu: “İstanbul’u ikinci kez fethederek kutlu yürüyüşün startını veriyoruz... Sizler Sultan Fatih’in torunlarısınız... Sultanahmet’in ihtişamını bütün dünyaya haykıracaksınız.”

Tayyip Erdoğan'ın belediye başkanı seçilmesinin ardından parti yönetiminden de benzer açıklamalar geldi. İstanbul'un fethinin yıldönümünde Erdoğan şunları söyledi: "Bu iyilik şehri (belde-i Tayyibe) [İstanbul'un Osmanlı dönemindeki eski adı] ruhunu yeniden kazanacak." Erbakan, partisinin başarısını şu sözlerle kutladı: "541 yıl sonra İstanbul manen yeniden fethedildi." (Erken, 2013, 182-183)."

1990'ların ikinci yarısı boyunca RP'nin yerel yönetimlerinde ve RP liderliğindeki koalisyon hükümeti, Osmanlı yaşam biçimini ve siyasetini yeniden hayata geçirmeye çalışmışlardır. Özellikle büyük şehirlerde Osmanlı sanatları, hat sanatı, yemekleri ve mimari formları Türk yaşamına entegre etmek için girişimlerde bulunulmuştur. Laik cumhuriyet törenlerine karşı Osmanlı-İslam medeniyetini çağrıştıran alternatif anma törenleri düzenlenmiş ve bu yönde alternatif bir ulusal kimliğin inşa edilmesi hedeflenmiştir. Dönemin RP'li İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Erdoğan, İstanbul'un fethinin yıldönümünde kutlamalar ve İstanbul'u İslam mekânı haline getiren Fatih Sultan Mehmet'i anma gibi kitlesel etkinliklerle Osmanlı dönemindeki başkent İstanbul'u yeniden canlandırmıştır (Çolak, 2006, s. 596). Fetih kutlamalarında İstanbul'un fethedilme süreci teatral bir biçimde aslına sadık kalarak canlandırılmış (Osmanlı askerleri gibi giyinmiş erkeklerin Osmanlı donanmasını temsil eden süslü bir yelkenliyi İstanbul sokaklarının asfalt kaldırımları üzerinde sürüklemesi), aynı performans ekibiyle birlikte RP liderlerinin de katıldığı toplu namaz kılma ve dua etme ritüelleri gerçekleştirilmiştir (Çınar, 2001, s. 374-379). Dış politika söyleminde Türkiye'nin Batı ile ilişkilerini eleştirilen RP, Türkiye'nin İslam dünyasıyla birlikte Batı'ya karşı bir politika izleyerek İslam ülkelerinin lideri konumuna gelmesi gerektiği hedefini taşımaktaydı. Ne var ki, RP'nin iç ve dış politika vizyonunun İslami tonunun baskın hale gelmesi laik rejimin tehdit altında olduğu yönündeki görüşleri de güçlendirmiştir. RP dönemi, 28 Şubat 1997 tarihinde Milli Güvenlik Kurulu'nun irticayla mücadele için aldığı kararlar kapsamında Erbakan'ın istifaya zorlanması ve RP'nin kapatılmasıyla sona ermiştir.

28 Şubat sürecinde RP'nin kapatılması Milli Görüş hareketi içinde belirgin bir bölünmeyi de beraberinde getirmiştir. Başta Recep Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül ve Bülent Arınç ile diğer bazı önde gelen RP üyeleri 2001 yılında AK Parti'nin kurulmasına öncülük etmişlerdir. Partinin genel başkanı Erdoğan, 2002 Türkiye genel seçimlerine girerken partinin siyasi kimliğini "muhafazakâr demokrat" olarak tanımlayarak iktidara gelmiş ve iktidarının ilk yıllarında "Milli Görüş gömleğini çıkardık" mesajıyla siyasette İslamcı unsurları geride bıraktıklarını ilan etmiş ve Osmanlı geçmişine başvurmaktan kaçınmıştır. AK Parti yönetimi 2007 yılında ikinci kez iktidara geldikten sonra Osmanlı yanlısı bir dil kullanma konusunda rahat hale gelmiş ve bu retorik, Ortadoğu ve Balkanlar'daki dış politikaya yönelik ülke içinde desteğin sağlanmasına önemli bir araç olarak hizmet etmiştir (Erken, 2013, s. 183). Ancak yeni-Osmanlıcılık tartışmaları ağırlıklı olarak 2009 yılından sonra dış politika alanındaki gelişmeler çerçevesinde ele alınmıştır. Yeni-Osmanlıcılık, 2009-2014 yılları arasında dışişleri bakanı olarak görev yapan Ahmet Davutoğlu'nun *Stratejik Derinlik* (2001) isimli kitabında Türkiye'nin değişen uluslararası sistem içerisindeki konumuna ilişkin görüşleriyle yeniden gündeme gelmiştir.

Davutoğlu'nun sınırlarını çizdiği ve örtük bir biçimde dile getirdiği yeni-Osmanlıcılık anlayışının temelinde "Anadolu coğrafyasında yaşayanların ortak Osmanlı geçmişinin ve onun baskın kültürel ögesi olan Sünni Müslümanlığın Türk toplumunun sahici ve değişmez kimliğinin özü olduğu" (Saraçoğlu, 2013, s. 59) görüşü yer almaktadır. Davutoğlu'na göre "Cumhuriyet projesi kendi toplumunu, eğitim sistemiyle tarihinden, yani Osmanlı geçmişinden, dış politikasıyla coğrafyasından, yani özellikle Orta Doğu bölgesinden ve Balkanlardan ve ideolojisiyle dininden ve kültüründen, yani İslam'dan uzaklaştırmıştır" (Uzgel ve Yaramış, 2010, s. 43). Davutoğlu, Türk milletinin ve Türkiye'nin tarihi, kültürel ve coğrafi köklerine dönerek "derindeki bu özün stratejik olarak değerlendirilmesi" (Saraçoğlu, 2013, s. 59) gerektiğini telkin etmektedir. Bu doğrultuda yeni Osmanlıcılık, Özal döneminde olduğu gibi, 2000'li yılların başından bu yana dış politika alanında Osmanlı'nın emperyal vizyonu önemli ölçüde yönlendirici olmuştur (Özel Volfova, 2016, s. 494).

Osmanlı geçmişi, iç politikada da belirleyici ve yönlendirici bir çerçeve sunmuştur. Siyaset dilinde ecdat, fetih, yeniden diriliş, restorasyon, yeni Türkiye gibi Osmanlı'yı çağrıştıran ve Cumhuriyet rejiminin eleştirisini içeren kavramlar sıklıkla kullanılmaktadır (Tokdoğan, 2018, s. 82). Siyasal iktidarın yeni Türkiye söylemi, Osmanlı köklerine ve geçmişine referansla Türkiye Cumhuriyeti'ni yeniden kurma hedefi taşımaktadır (Duran, 2014). Bu hedefin eğitimden mimariye, ulaşım, belirli gün ve haftaların kutlanmasına, toplumsal ve kültürel projelere kadar birçok alanda uygulanan politikalarda görmek mümkündür. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2014 yılındaki 5. Din Şurası'nda yaptığı konuşmada "isteseler de istemeseler de bu ülkede Osmanlıca öğrenilecek ve öğretilecek" sözleri, Osmanlıca kursların açılması ve milli eğitimde Osmanlıcanın zorunlu/seçmeli ders olarak müfredata dahil edilmesiyle hayata geçirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı ile Nur Cemaatine yakın Hayrat Vakfı arasında imzalanan protokolle 2012 yılından bu yana yurt genelinde ücretsiz Osmanlı Türkçesi kursları düzenlenmektedir. 19. Milli Eğitim Şurası'nda Osmanlıcanın imam hatip ve sosyal bilimler liselerinde zorunlu, diğer liselerde ise seçmeli ders olarak okutulmasına karar verilmiştir (CNN Türk, 2014). Milli Eğitim Bakanlığı'nın belirli gün ve haftalar listesinde yer alan Kût'ül Amâre Zaferi, Mehmet Akif Ersoy'u Anma Haftası, Mevlid-i Nebî Haftası, Ahilik Kültürü Haftası, İstanbul'un Fethi'nin yanı sıra Aşure Günü kapsamında okullarda etkinlikler düzenlenmektedir.

Diğer taraftan 2006 yılından bu yana Türkiye'nin hemen hemen her ilinde açılan üniversitelerin isimleri de dikkat çekmektedir. Bu anlamda yeni üniversitelere verilen isimlerin (Bursa Orhangazi, Bezmiâlem, Fatih Sultan Mehmet, 29 Mayıs, Süleyman Şah, Yıldırım Beyazıt, Piri Reis, Karatay, Şeyh Edebali, Mehmet Akif Ersoy, Nâmık Kemâl, Kanuni ve Kâtip Çelebi) Osmanlı geçmişini hatırlama pratiğine katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye'nin Osmanlı geçmişinin bir diğer hatırlatıcısı da Osmanlı mimarisinin yeniden canlandırılmasıdır. AK Parti döneminde gerek konut projeleri gerekse kamu binalarının inşasında ya da mantolamasında örnek alınan Osmanlı-Selçuklu mimarisi "gündelik bir manzara haline getirilmiştir" (Ongur, 2015, 426). Başta adliye binaları olmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı'nın yeni yaptırdığı okullar, belediyeler, emniyet müdürlüğü ve karakol binaları Osmanlı-Selçuklu mimari tarzında inşa edilmekte ya da yenilenmektedir (T24, 2013). AK Parti dönemi kamu mimarisinin son yükselen ve en anıtsal temsilcisi olarak Ankara'da Atatürk Orman Çiftliği arazisine inşa edilen Cumhurbaşkanlığı Sarayı gösterilmektedir (Peker, 2015, s. 18).

Osmanlı döneminin sembolik temsilinde özel sektörün özellikle inşaat sektörünün önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Türkiye'de konut projelerinin isimlerindeki dönüşüme bakıldığında dönemin siyasal ve kültürel konjonktürünü yansıttığı gözlemlenebilir. Bu bağlamda, 1990'larda konut projelerinde Türkçe isimler, bulundukları semti ya da ilçeyi ifade eden ya da doğayla ilgili isimler kullanılırken, 2000'lerin ilk yarısında İngilizce ve gösterişli isimleri ile yer yer mitolojik isimler de göze çarpmaktadır. 2008 yılından bu yana da Osmanlı geçmişine göndermede bulunan isimlerin giderek yaygınlaştığı görülmektedir: İstanbul'da Ottomare, Ottoman GYO, Ab-i Hayat Evleri, Şehr-i Bahçe, Cihannüma Villaları, Sultan Reşat Konutları, Paşakonağı, Maslak 1453; Muğla'da Ottoman Life; Antalya'da Sultan VIP; Kocaeli'nde Şehr-i Yar ve Şehr-i Naz; Zonguldak'ta Leb-i Derya ve Konya'da Tuğra Sitesi (Emlakkulisi.com). AK Parti iktidarının Osmanlı mirasını yeniden inşa etme girişimlerinin bir diğer örneği, Osmanlı döneminde inşa edilen ve 1939'da yıkılarak yerine yapılan Gezi Parkı'na Taksim Topçu Kışlası'nın (Bardakçı, 2013) yeniden inşa edilmesi planında da karşımıza çıkmaktadır. Ulusal düzeyde kitlesel gösterilerle protesto edilen bu plan, siyasal iktidarın cumhuriyet Türkiye'sinde inşa edilen mekânın ortadan kaldırılarak fetih ruhuyla geçmişin yeniden canlandırılması girişiminin (Peker, 2015, s. 16) somut ifadesini oluşturmaktadır.

Osmanlı döneminin en önemli sembolü olan İstanbul şehri, Türkiye'de siyasal İslamcı kesimler açısından tarihsel ve dini anlamı ile siyasal amaçların kesiştiği noktada yeniden fethedilmesi

gereken önemli mekânlardan birini oluşturmaktadır. Bu nedenledir ki 1990'lerden bu yana gerek RP döneminde gerekse AK Parti hükümetleri döneminde yerel seçimlerde İstanbul'un kazanılması ayrı bir öneme sahip olmuştur. Milliyetçi-İslami kimliğin inşası açısından sembolik-politik bir değere sahip olan İstanbul'un fetih yıldönümü, tarihi İttihat ve Terakki dönemine kadar uzanmakla birlikte DP iktidarı döneminden bu yana törenlerle kutlanmaktadır. Bu durum, başkent Ankara merkezli laik, modern Türkiye Cumhuriyeti'nin aksine İstanbul merkezli bir medeniyeti çağrıştıran Osmanlı ve İslami alternatif bir ulusal kimliği inşa etmenin (Çinar, 2001, s. 365) ve farklı bir Cumhuriyet projesinin yansıması (Dağlıoğlu, 2015) olarak yorumlanmaktadır. AK Parti iktidarının Osmanlı mirasını yaşatma girişimleri, sosyal ve kültürel projelerle de desteklenmektedir. Bu bağlamda, İstanbul'un fethini canlandıran Panorama 1453 Fetih Müzesi, Gülhane Parkı'ndaki İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi, Eyüp Sultan'da yapılan tematik eğlence parkı Vialand içerisinde Fatih'in Rüyası, Saray Salıncığı, Bir Zamanlar İstanbul gibi Osmanlı ve İstanbul temalı üniteler, Taksim Cami ve Ataçehir Mimar Sinan Cami gibi yeni camilerin inşa edilmesinin yanı sıra Osmanlı dönemine ait cami ve yapıların restore edilmesi, İstanbul'un fethinden sonra cami olarak kullanılan ve Atatürk döneminde müze olarak hizmet verilmesine karar verilen Ayasofya'nın 2020 yılında tekrar camiye dönüştürülerek hizmete açılması, kamu bankalarının ve merkez bankasının Ankara'dan İstanbul'a taşınması ve böylece İstanbul'un Avrupa'nın en büyük finans merkezlerinden biri haline getirmek istenmesi, Boğaz'a yapılan üçüncü köprüye Yavuz Sultan Selim isminin verilmesi, Türkiye'nin ilk havalimanı olan İstanbul Atatürk Havalimanı'nın kapatılarak yerine millet bahçesi yapılması ve yeni bir havalimanın (İstanbul Havalimanı) inşa edilmesi vb. büyük ölçekli yatırımlar siyasal iktidarının yeniden tarih yazımının göstergeleri olarak değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan Osman İmparatorluğu'nun belirli üyeleri özellikle de Sultan II. Abdülhamid ile Cumhurbaşkanı Erdoğan arasında doğrudan bir soy bağı kurmaya çalışmak; Osmanlı İmparatorluğu'nun ve özellikle II. Abdülhamid'in tarihi düşmanlarının hâlâ Türkiye'nin ve liderliğinin gücünü zayıflatmak için çalıştığını savunan açıklamalar; ve AK Parti politikalarının ve programlarının Osmanlı İmparatorluğu'nun özellikle son döneminin politikalarının ve programlarının bir devamı veya genişlemesi olduğunu ileri sürmek (Wastnidge, 2019, s. 19) Osmanlı mirasını hatırlatmaya yönelik girişimlerin bir diğer yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı'nın ve Osmanlı kültürünün Batı ve modern kültür karşısındaki üstünlüğünü açıklayan (Özdoğan, 2013; Kaplan, 2014; Bahadıroğlu, 2015; Kaplan, 2023) ve Osmanlı döneminde Abdülhamid'e yapılan saldırı ve atılan iftiraların benzerlerinin bugün Cumhurbaşkanı Erdoğan'a yapıldığını savunan görüşler siyasal iktidarı destekleyen gazeteci ve akademisyenler tarafından dile getirilmektedir (Yeni Akit, 2014; Sol Haber, 2018). Bununla birlikte, Cumhurbaşkanı Erdoğan, Abdülhamid'in yüzyıllar önce hayal ettiği ancak hayata geçiremediği yol, tünel ve baraj projelerini gerçekleştirmiş bir lider olarak konumlandırılmaktadır. Örneğin Erdoğan'ın başbakanlığı döneminde Aydın'ın Çine ilçesinde yapımı tamamlanan Adnan Menderes Çine Barajı'nın hizmete açılması, Osmanlı padişahı Abdülaziz'in 141 yıllık rüyasının Başbakan Erdoğan tarafından gerçekleştirilmesinin eseri olarak sunulmuştur (Yeni Şafak, 2010). Abdülhamid'in 1870 yılında hazırlattığı ancak gerçekleştiremediği Ordu'yu Sivas'a bağlayan yol projesi, Başbakan Erdoğan tarafından Hatay'a kadar yol yapılarak daha ileri düzeye taşınmıştır (Star, 2014). Bunun yanı sıra Erdoğan, İstanbul'un iki yakasını Boğaz'ın altından birbirine bağlayan Marmaray'ı Sultan Abdülmecit'in hayal ettiği proje olarak hayata geçirdiklerini ifade etmiştir (Oda TV, 2013).

Türkiye'nin Osmanlı geçmişinden kaynaklanan gurur duygusu ve kamusal söylemde Türkiye'nin Osmanlı kimliğine odaklanma (Özel Volfova, 2016, s. 497), AK Parti iktidarının özellikle 2010'lu yıllardan bu yana giderek artan ölçüde siyasi, ekonomik ve kültürel alandaki söylemlerinin ve uygulamalarının çerçevesini belirlemektedir. AK Parti iktidarları döneminde siyasal ve sosyokültürel alanda Türkiye'nin şanlı Osmanlı tarihinin unutulması ve unutturulması hatası düzeltilmeye çalışılmış (Durgun, 2020, s. 310) ve bu noktada medyanın gücünden büyük ölçüde yararlanılmıştır. İstanbul'un imajını ve Osmanlı mirasını yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak

için kültürel ürünler etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Osmanlının şanlı geçmişi konu edinen film ve dizler, geçmiş yıllarda da popüler anlatılar olmakla birlikte 2010'lu yıllardan itibaren siyasi iktidarın söylemleri ile paralellik göstermesi bakımından ayırt edici niteliğe sahiptir.

Literatürdeki İlgili Çalışmaların Değerlendirilmesi¹

Türkiye’de siyasi iktidarın 2010’lu yıllardan itibaren artan ölçüde Osmanlı tarihi ve mirasını referans alan siyasi söylemlerinin ve politikalarının yansıması olarak medyada sayıları giderek artan film ve televizyon dizileri akademik alanda da çok sayıda çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Osmanlı temalı televizyon dizileri, sosyal bilimler alanında başta iletişim ve medya olmak üzere tarihten siyaset bilimine, sosyolojiye, uluslararası ilişkilere, ekonomiye, eğitime kadar uzanan farklı disiplinler bağlamında irdelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, iletişim ve medya çalışmaları alanında Osmanlı tarihini konu alan Türk televizyon dizilerini inceleyen akademik çalışmalar teorik ve metodolojik açıdan ele alınmıştır. Bu bağlamda literatürdeki çalışmalara bakıldığında, Osmanlı dönemini anlatan televizyon dizilerinde tarihin ve tarihsel gerçeklerin temsili (Bilis, 2013; Ceylan, 2020; Güngör, 2019; Murat, 2019; Murat ve Gökgöz, 2022; Nacaroğlu, 2016; Oter, 2021; Yalçın, 2016), toplumsal hafıza (Aydın, 2019; Erdoğan, 2023; Gelberi, 2020; Karahan, 2019), politik rıza ve ulus kimliği (Bulut, 2023) gibi temalar çerçevesinde analiz edildiği görülmektedir.

Muhteşem Yüzyıl, *Payitaht “Abdülhamid”* ve *Kuruluş Osman* dizisinde gösterilen tarihi temsilleri, dönemin padişahları, kadın karakterleri, harem ve giyim kuşam temaları üzerinden karşılaştırmalı olarak inceleyen bir çalışmada, niteliksel içerik analizi yöntemi kullanılarak metin çözümlemesi yapılmış ve medyanın tarihsel gerçekleri ekonomik ve ideolojik çıkarlarına göre yeniden inşa ederek yeni temsiller oluşturduğu tespit edilmiştir (Murat, 2019; Murat ve Gökgöz, 2022). Bilis (2013), *Muhteşem Yüzyıl* dizisini yapısökümü kavramı çerçevesinde analiz etmiştir. Çalışma, *Muhteşem Yüzyıl* dizisinin Osmanlı tarihinin belli bir dönemini yapısökümüne uğratarak bu döneme ilişkin bütünsel anlatıyı tartışmalı hale getirdiğini ve ele alınan tarihi döneme ilişkin gayri resmi veya doğruluğu tam onaylanmamış bilgilere dayanan bir söylemi oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Oter (2021), *Muhteşem Yüzyıl*’ın ortaya koyduğu Osmanlı anlatısını senaryo, dekor, kostüm gibi değişkenlerin yanı sıra diziye yöneltilen eleştirilerle birlikte incelemiştir. Çalışma, dizideki Osmanlı anlatısının toplumsal alanda yükselen Osmanlıcılık dalgasını beslediği, Osmanlı tarihinin ele alınmasında yeni anlayışlara alan açtığı ortaya koymuştur. Yalçın (2016) ve Güngör (2019) *Diriliş “Ertuğrul”* dizisini Hymes’in SPEAKING akronomu doğrultusunda konu, mesaj, davranışlar, söylemler, üslup, oyuncular, iletişim araçları ve normlar gibi etnografik iletişim kodları açısından incelemişlerdir. Nacaroğlu (2024), *Kuruluş Osman* ve *Diriliş “Ertuğrul”* dizilerindeki mitik unsurlar, Roland Barthes’in göstergebilimsel yaklaşımı ve Mircea Eliade’nin mit yaratma süreçleri temelinde incelemiştir. Çalışma, incelenen dizilerde mitik unsurlara yer verildiği ve bu kodların oluşturduğu anlamla Osmanlı mitinin bugünde inşa edildiği sonucuna ulaşmıştır. Ceylan (2020) ise *Payitaht “Abdülhamid”* dizisinde görsel-işitsel unsurların olgusal gerçekliğe ne kadar sadık kalabildiğini göstergebilimsel çözümlemeyle açıklamıştır.

Diriliş “Ertuğrul” dizisini toplumsal belleğin televizyon dizileri dolayımı ile yeniden inşası bağlamında analiz eden Karahan (2019), dizinin Twitter (yeni X) resmi hesabından elde ettiği verileri söylem analiziyle çözümlemiştir. Dizinin söyleminin Türkiye’nin dış politika söylemine paralel olarak incelendiği çalışmada, metinde yer alan toplumsal bellek inşasına yönelik söylemler

¹Sosyal bilimler literatürü incelendiğinde, Osmanlı temalı dizilerin farklı disiplinlerden çok sayıda araştırma alanının çalışma konusu haline geldiği gözlenmiştir. Ancak hem çalışmanın literatüre yapacağı katkının önemini ortaya koymak hem de akademik bir makalenin sınırlılıklarını aşarak çalışmanın amacından uzaklaşmamak adına iletişim ve medya çalışmaları alanında Osmanlı temalı televizyon dizilerini irdelenen araştırmalar ele alınmıştır.

çözümlemişler. Karahan, çalışmasında *Diriliş “Ertuğrul”* dizisinin toplumda oluşturulmak istenilen belleğin inşasında başarılı olduğunu ve bunu da geleneksel ve yeni medya platformlarıyla yapılandırılabilirdiğini, toplumsal bellek inşasına varlık kazandırdığını ve tarihi olaylardan yola çıkarak kurgusal bir öykü anlatsa da güncel dış politikaya da değinerek iktidar ideolojisinin var olmasına hizmet ettiğini ortaya koymuştur. Aydın (2019) ise kolektif hafıza inşa sürecinde televizyon dizilerinin egemen sınıfın rıza üretme aracı olarak işlevini ortaya koymayı amaçlayan çalışmasında nitelik içerik analizi ve odak grup çalışması ile *Diriliş “Ertuğrul”* ve *Payitaht “Abdülhamid”* dizisini irdelemiştir. Gelberi (2020), toplumsal bellek ve belleğin siyasal hegemonya için bir mücadele alanı olduğu düşüncesi temelinde *Payitaht “Abdülhamid”* dizisini niteliksel içerik analizi yöntemiyle incelemiş ve dizinin anlatısı ile mevcut politik söylem arasında paralellik olduğunu ortaya çıkarmıştır. Erdoğan (2023) ise Türk kolektif hafızasının yeniden inşasında *Mehmetçik Kutlu Zafer* dizisinin rolünü betimsel analiz yöntemiyle incelemiştir. Dizideki içeriklerde kolektif hafıza inşasında İslam’ın, inanç ve Türklük vurgularıyla birlikte kullanıldığı ve birliğin, vatanın ve hürriyetin önemine dikkat çeken içeriklerin bir arada kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bulut (2023), *Diriliş “Ertuğrul”* ve *Payitaht “Abdülhamid”* dizilerini politik rızanın ve ulus kimliğinin yeniden inşasının bir aracı olarak değerlendirdiği çalışmasında, 2014-2018 yılları arasındaki Sözcü, Yeni Şafak ve Hürriyet gazetelerindeki haftalık siyasi gündem haberlerini inceleyerek belirlediği temalar doğrultusunda gazete içerikleriyle sözü edilen dizilerin içeriklerini karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonucunda, incelenen dizilerde siyasal iktidarın çeşitli görünümleriyle yer aldığı, tarihi dizilerin siyasal iktidarın yeni bir ulus kimlik inşa etme sürecini tahkim ettiği ortaya konulmuştur. Erman (2016), *Diriliş “Ertuğrul”* ve *Filinta* dizilerindeki propaganda unsurlarını inceleyerek medya-iktidar-ideolojisi ilişkisi bağlamında değerlendirmiştir.

Aytaş (2016) *Muhteşem Yüzyıl, Bir Zamanlar Osmanlı* ve *Diriliş “Ertuğrul”* dizilerini görsel estetik ve anlatı yapısının biçim ve içerik anlamında hangi görsel ve estetik kodlarla inşa edildiğini çözümleyerek görsel tarih yazımı açısından farklılıkları ortaya çıkarmıştır. Bingöl (2020), *Payitaht “Abdülhamid”* dizisinin içeriklerini göstergebilimsel ve söylem çözümlemesi yöntemleriyle analiz ederek Yeni Osmanlıcılık ideolojisinin tarihi televizyon dizileri aracılığıyla nasıl inşa edildiğini ortaya koymuştur.

Yöntem

Bu çalışma, Gramsci’nin, ideolojik etkinliklerin yürütüldüğü sivil toplum alanı içerisindeki örgütlenmelerden biri olarak konumlandığı medyanın hegemonyanın yeniden üretimindeki işlevini irdelemektedir. Bu doğrultuda, Türkiye’de yeni-Osmanlıcılık söyleminin 2010’lu yıllardan bu yana hegemonik hale getirilmesinde televizyon dizilerinin nasıl kullanıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yeni-Osmanlıcılık ideolojisi bağlamında, siyasal iktidarın medya üzerindeki etkisini ve yönlendirmesini bütüncül bir şekilde ortaya koyabilmek amacıyla; 2010-2024 yılları arasında kamu ve özel televizyon kanallarında yayınlanan ve Osmanlı dönemini konu edinen diziler çalışma kapsamına alınmıştır. Söz konusu dizilere ilişkin nicel ve nitel bilgilerin toplanmasında doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Doküman analizi, nitel araştırmacılar için önemli bilgi kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Dokümanlar aracılığıyla araştırılan olgu hakkında birçok detaylı bilgi elde edilebilmektedir (Sak vd., 2021, s. 231). Bu yöntem, kitaplar, gazete makaleleri, akademik dergi makaleleri ve kurumsal raporlar dahil olmak üzere çeşitli belge türlerinin analiz edilmesinden oluşur. Metin içeren her türlü belge nitel analiz için potansiyel bir kaynaktır (Morgan, 2021, s. 64). Doküman analizi hem basılı hem de elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet üzerinden iletilen) belgelerin incelenmesi veya değerlendirilmesine yönelik sistematik bir süreci ifade etmektedir. Anlam ortaya çıkarmak, anlayış kazanmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verileri değerlendirmek üzere kullanılacak dokümanlar çeşitli şekillerde olabilir: Reklamlar; gündemler, katılım kayıtları ve toplantı tutanakları; el kitapları; arka plan belgeleri; kitaplar ve broşürler; günlükler ve dergiler;

etkinlik programları (yani, basılı taslaklar); mektuplar ve muhtıralar; haritalar ve çizelgeler; gazeteler (kupürler/makaleler); basın bültenleri; program teklifleri, başvuru formları ve özetleri; radyo ve televizyon program senaryoları; örgütsel veya kurumsal raporlar; anket verileri ve çeşitli kamu kayıtları (Bowen, 2009, s. 27-28).

Bu doğrultuda, Osmanlı dönemi konu edinen dizilerin yayınlandıkları televizyon kanallarının internet sayfalarının, söz konusu dizilerle ilgili haber içeriklerinin ve Osmanlı temalı dizileri irdeleyen akademik çalışmaların (tez ve makaleler) içerik analizi sonucunda öncelikle bu çalışmanın konusu ve amacı doğrultusunda nicel veriler ortaya konulmuştur. Çalışmada, 2010-2024 yılları arasında TRT ve özel televizyon kanallarında yayınlanan ve Osmanlı dönemini anlatan 27 televizyon dizisine rastlanmıştır (Bkz. Tablo 1 ve 2). Sayısal verilerin toplanmasında, televizyon dizilerinin ana konusunun ve senaryosunun Osmanlı dönemindeki tarihi olaylar ve şahsiyetler üzerine temellenmiş olması kriteri dikkate alınmış olup, senaryonun Osmanlı döneminde geçtiği ancak tarihi olayların tali kaldığı televizyon dizileri çalışma kapsamına alınmamıştır. Osmanlı'yı konu alan sinema filmleri ve dijital platformlardaki dizi ve filmler, araştırmanın sınırlılıkları nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan Osmanlı temalı tarihi televizyon dizilerine ilişkin elde edilen veriler, içeriklerin üretim ve tüketim boyutuyla değerlendirilmiştir. Üretim boyutund içerikler Gramsci'nin hegemonya kavramı ve dönemin siyasi gelişmeleri çerçevesinde irdelenmiştir. Ardından içeriklerin tüketim boyutunda, literatür taramasıyla Osmanlı temalı televizyon dizilerini alımlama analiziyle çözümleyen akademik çalışmaların bulguları bu çalışmanın amacı ve konusu doğrultusunda yorumlanmıştır. Bu kapsamda izleyicilerin bu dizileri gerçekten nasıl anlamlandırdığı, hegemonik söylemlere ne ölçüde rıza gösterdiği, alternatif okumaların olup olmadığı sorularına yanıtlar aranmıştır.

Bulgular

Tarihi Dönem Dizilerinde Yeni-Osmanlılık İdeolojisinin İnşası

1970'li yıllarında ikinci yarısından itibaren TRT'nin yayın ve izleyici sayısının artmasıyla birlikte Türk edebiyatından uyarlanan dizi ve filmlerin yapımına başlanmıştır. Özellikle 1980 darbe sonrası Türkiye'nin değişen siyasi atmosferi içerisinde Kemalist ideolojinin sorgulanmaya başlandığı bir dönemde Türk-İslam sentezi düşüncesiyle televizyon dizileri yapılmaya başladığı görülmektedir (Oter, 2021, s. 88). Bu dönemde TRT'de yayınlanan dizilerin, 1970 yılında ortaya çıkan ve Türkiye'nin kendi kültürüne ait millî ve manevî değerlerin sinemaya aktarılması amacını taşıyan Milli Sinema² anlayışının yansımaları olarak ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, ilk uzun metrajlı filmi *Birleşen Yollar* (1970) ile Milli Sinema akımının temsilci olarak kabul edilen yönetmen Yücel Çakmaklı, 1980'li yıllarda aralarında tarih türündeki *IV. Murat*, *Küçük Ağa* ve *Kuruluş/Osmancık* isimli dizilerin yer aldığı birçok yapıyı TRT adına çekmiştir. 1981 yılında TRT'de dört bölümlük mini dizi olarak yayınlanan *IV. Murat*, Osmanlı geçmişini konu alan ilk televizyon dizisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı dönemini konu alan TRT yapıyı diğer diziler ise 1982 yılında yayınlanan *İttihat ve Terakki*'nin yanı sıra, Osmanlı deniz donanmasının Preveze'de elde ettiği zafere giden yolu anlatan *Preveze Öncesi-1538*; 1983 yapıyı, Mithat Cemal Kuntay'ın aynı isimli romanından uyarlanan ve Osmanlı'nın II. Abdülhamid dönemi, Meşrutiyet'in ilanı ve 1918-1922 Mütareke dönemini anlatan *Üç İstanbul*; 1984 yılında yayınlanan ve düşman işgali altındaki Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş yıllarında Kuvayı Milli hareketine karşı İstanbul hükümetini destekleyen bir din görevlisinin millî mücadele saflarına geçişini anlatan Tarık Buğra'nın aynı isimli romanından uyarlanan *Küçük Ağa* ve 1988 yılında yine Tarık Buğra'nın *Osmancık* romanından uyarlanan *Osman İmparatorluğu*'nun kuruluş sürecini anlatan *Kuruluş/Osmancık*'tır.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. İnci, Ş. F. (1996). *Milli Sinema ve Yücel Çakmaklı*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Bunun yanı sıra TRT’de *Ateşten Günler* (1987), *Belene* (1987), *Yalnız Efe* (1987), *Kıbrıs’ta Vuruşanlar/Mücahitler* (1988), *Kurt Dereli Mehmet Pehlivan* (1988), *Gönüller Sultanı Mevlâna* (1989), *Hacı Bektaş-ı Veli* (1989), *İçimizden Biri: Yunus Emre* (1989), *İtri* (1991), *Köroğlu* (1991), *Yorgun Savaşçı* (1993), *Kurtuluş-Kemal’in Askerleri* (1994) ve *Cumhuriyet* (1999) isimli diziler de yayınlanmıştır. TRT’de 1974 yılı itibarıyla başlayan dizi çalışmaları kapsamında, 1981 yılından 2000’li yıllara kadar uzanan on sekiz yıllık süreç içerisinde tarih türünde toplam 19 televizyon dizisi yayınlanmıştır (Okumuş, 2020, s. 48).

Türkiye’de 2000’lerden önce televizyon dizi yapımlarında Osmanlı’yı konu alan tarihi dönem dizilerinin sayılarının artmasında, Türk sinemasında yönetmen Halit Refiğ’in 1960’lı yıllarda ortaya attığı ve baskın ticari sinema pratiklerini eleştiren, bu bağlamda Hollywood sinemasının karşıtı olarak Türkiye’nin kendi özgün kimliklerini ve sorunlarını vurgulama amacını taşıyan Ulusal Sinema akımının etkisinin olduğu söylenebilir. Sinemanın geçmişe yönelmesi gerektiğini savunan Refiğ’e göre Ulusal Sinema, halkın yerli film izleme ihtiyacından doğmuştur ve Türk toplumunun kendine özgü ekonomik, siyasi ve sosyokültürel sorunlarının yanı sıra tarihi ve kültürel mirasının sergilenmesi bakımından da önem taşımaktadır (Daldal, 2015, s. 14). Bu kapsamda, sinema alanındaki ulusal ve milli akımların teorik ve pratik mirasının izlerini, Türk televizyon yayıncılığı tarihinde TRT öncülüğünde ekranlara getirilen Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş dönemini anlatan tarihi dönem dizilerinde görmek mümkündür.

Tablo 1: Özel TV Kanallarında Yayınlanan Osmanlı Dönemi Diziler (2010-2024)

S. No	Yayın Dönemi	Dizinin Adı	TV Kanalı
1	2012-2013	Harem	Fox TV
2	2011-2014	Muhteşem Yüzyıl	Show TV/Star TV
3	2015-2017	Muhteşem Yüzyıl: Kösem	Star TV/FOX TV
4	2012-2012	Son Yaz: Balkanlar 1912	ATV
5	2013-2013	Osmanlı’da Derin Devlet	Samanyolu TV
6	2013-2013	Fatih: Fetih Bir Başlangıçtır	Kanal D
7	2016-2018	Vatanım Sensin	Kanal D
8	2018-2018	Mehmet: Bir Cihan Fatihi	Kanal D
9	2018-2018	Kalbimin Sultanı	Star TV
10	2019-devam ediyor	Kuruluş Osman	ATV
11	2021-2021	Bozkır Arslanı Celaleddin	ATV
12	2021-2022	Destan	ATV

Osmanlı’ya duyulan nostaljinin ve Osmanlı tarihinin yeniden canlandırılmasının nicel ve nitel yönden en belirgin yansıması, Türkiye’de 2000’lerin başından günümüze kadar sayıları giderek artan televizyon dizilerinde görülmektedir. 2000’li yıllarda Osmanlı dönemini konu alan ilk televizyon dizisi 2003 yılında Star TV kanalında sekiz bölüm halinde mini dizi olarak yayınlanan *Hürrem Sultan* olmuştur. Dizi, Hürrem Sultan’ın köle pazarından padişah Kanuni Sultan Süleyman’ın haremine alınmasıyla başlar ve Kanuni’nin eşi Gülbahar Sultan ile Hürrem arasında geçen rekabeti ve Hürrem’in Osmanlı tarihini etkileyen bir karaktere dönüşme süreciyle devam eder. Ardından 2003-2009 yılları arasında, Osmanlı İmparatorluğu’nun son yıllarındaki mütareke dönemini (*Esir Şehrin İnsanları*, TRT 1), Çanakkale Savaşını ve Kurtuluş Savaşını (*Kınalı Kuzular* ve *Dur Yolcu*, TRT 1), Makedonya bölgesinde bir köyde yaşayan Türk köylüsü ve ailesinin yaşamı

ekseninde gelişen olayları merkeze alan ve arka planda Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki hakimiyetini kaybetmekte olduğu dönemi (*Elveda Rumeli*, ATV) ve Milli Mücadele dönemi kahramanlarından İpsiz Recep'in hayatını anlatan (*İpsiz Recep*, TRT 1) çoğu TRT yapımı diziler ekrana getirilmiştir. Ancak Türk televizyon dizilerinde Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunu ve şanlı tarihini konu edinen dizilerin sayısal olarak artışının 2011 yılında yayınlanmaya başlayan *Muhteşem Yüzyıl* dizisinden sonra yaşandığı söylenebilir. Bununla birlikte, dizi, Osmanlı tarihinin ve padişahlarının televizyon dizilerindeki temsiline ilişkin siyaset ve medya gündeminde çokça tartışılmıştır.

Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman dönemini resmi tarih anlayışından farklı biçimde ele alan *Muhteşem Yüzyıl*, Kanuni Sultan Süleyman'ın özel hayatı, Kanuni'nin eşi Hürrem Sultan'ın evlatları için giriştiği taht mücadeleleri ile saray ve harem hayatı üzerine kurgulanmıştır. Aşk, nefret, entrika, mücadele ve aksiyon unsurlarının ağırlıkta olduğu (Murat ve Gökgöz, 2022, s. 137) dizide merkeze alınan tarihi şahsiyetler gerçektir. Dizinin senaristi Meral Okay, ele aldığı döneme ilişkin tarihte olan bütün kroniklere ve yazışmalara sadık kalarak geçmiş resmi olayları gerçek zamanlarında ve şeklinde kullandıklarını ancak haremde yaşanan ilişkilerin kurgu olduğunu ifade etmiştir (youtube.com.tr, 9 Mart 2012). Bu bağlamda, dizinin tarihi öğretmek amacıyla kurgulanmadığının altını çizmiştir. Yayın hayatına 5 Ocak 2011 tarihinde önce Show TV kanalında başlayıp ardından da Star TV kanalında yayınlanmaya devam eden dizi, senaryosu ve kurgusuyla özellikle İslamcı ve milliyetçi muhafazakâr kesimden yoğun eleştiri almıştır. Dizi, büyük zaferlere ve başarılarla imza atmış Kanuni Sultan Süleyman'ı zevk ve eğlence düşkünü ve onun şahsında Osmanlı hanedanı ve padişahları gerçek dışı öğelerle sunduğu ve bu şekilde Osmanlı tarihine ve kültürüne saygısızlık yapıldığı için büyük tepkiler almıştır. Siyasiler tarafından Kanuni'ye/ecdada hakaret edildiği iddiasıyla yasal işlem başlatılmış (ntv.com.tr, 6 Ocak 2011), Atatürk'ü Koruma Kanunu gibi diğer tarihi şahsiyetlerin de kanun çerçevesinde korunması gerektiği yönünde öneriler getirilmiş (milliyet.com.tr, 7 Ocak 2011) ve *Muhteşem Yüzyıl* gibi dizilerin yayından kaldırılmasını sağlayacak yasa teklifi verilmiştir (hürriyet.com.tr, 8 Aralık 2012). Dönemin Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, “*Kanuni Sultan Süleyman gibi bütün dünyada ve Osmanlı döneminde büyüklüğü bilinen ve ‘Muhteşem Süleyman’ olarak tanıtılan bir insanın harem, içki düşkünü, hatta bazı sahnelerinde söylemeye dilim varmayan bir ilişki içerisinde gösterilmiş*” olmasından üzüntü duyduğunu belirterek RTÜK'ün gerekli işlemleri başlatması gerektiğine dikkat çekerken, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan da dizinin yayınlanmasından iki yıl sonra dile getirdiği eleştirilerinde yargı yolunu işaret etmiştir:

“Bizim öyle bir ecdadımız yok. Biz öyle bir Kanuni tanımadık. Biz öyle bir Sultan Süleyman tanımadık. Onun ömrünün 30 yılı at sırtında geçti. Sarayda o gördüğünüz dizilerdeki gibi geçmedi. Bunu çok iyi bilmeniz, anlamamız lazım. Ve ben o dizilerin yönetmenlerini de o televizyonun sahiplerini de milletimizin huzurunda kınıyorum. Ve bu konuda da ilgilileri uyarmamıza rağmen yargının da gerekli kararı vermesini bekliyorum (hürriyet.com.tr, 25 Kasım 2012).”

Muhteşem Yüzyıl dizisinin bu kadar yoğun tartışma, eleştiri ve tepkilere neden olmasına karşın, yayın hayatına artan bir izleyici kitlesiyle devam etmiştir.³ Dizinin yurt dışında büyük ilgiyle karşılanması ve Türkiye'nin dizi ihracatına sağladığı maddi katkısı nedeniyle olacaktır ki siyasilerin ve kamuoyunun tepkisine karşın yayın hayatına devam etmiştir. Kaldı ki, yurt içinde ve yurt dışında yoğun ilgi gören bir dizinin yayından kaldırılması, siyasi açıdan da göze alınamayacak bir durum olarak görülmüş olabilir. Bu nedenledir ki, Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın *Muhteşem Yüzyıl* ile ilgili görüşleri farklılık göstererek bir dizi ve filmin gerçeklere bağlı kalmak zorunda olmadığını, film ve dizilere aşk gibi başka unsurları koymak gerektiğini yoksa bu tür filmlerin izlenmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir (Habertürk.com.tr, 19 Kasım 2013).

³ *Muhteşem Yüzyıl*, yayınlandığı ilk yıllarda 45 ülkede 204 milyon izleyici tarafından izlenirken (Habertürk.com.tr, 27 Mart 2013), bu sayı artarak 70 ülkede 500 milyon izleyiciye ulaşmıştır (Anadolu Ajansı, 11 Kasım 2019).

Muhteşem Yüzyıl'ın siyasetin bu kadar gündeminde olmasının ve tepki çekmesinin temelinde, yeni Türkiye'nin Osmanlı geçmişine dayanan Müslüman milliyetçi ulus inşasına yönelik bir tehdit olarak görülmesinin yattığı söylenebilir. Yeni Türkiye'nin ulusunun Müslüman ve Sünni temeller üzerine kurulmaya çalışıldığını ve milliyetçi-muhafazakâr Türklüğün ikinci sırada geldiğine ifade eden Fatih Yaşlı'ya göre ulus inşası, ulusa dair bir tarih yazımını da gerektirmektedir. Çünkü bugünün her zaman geçmişle birlikte inşa edildiğini ve tarihe atıfla var edildiğini belirten Yaşlı'ya göre “bugün nasıl yaşanacağına, ne olunacağına, neyin iyi ve kötü olarak adlandırılacağına ilişkin yapılan her tercih geçmişin nasıl kurgulanacağına dair de bir tercihtir” (2020, s. 131-132). Dolayısıyla yeni bir ulus inşa etmek, yalnızca tarihi yeniden yazmak değildir; o yeniden yazılan tarihten, bugüne ve bugün mevcut olanın meşrulaştırılmasına hizmet edeceği düşünüleni çekip almak ve bugüne taşımaktır. Ulus inşa süreci tarihin yeniden yazımı, gelenek icadı ve mitleştirme olmak üzere üçlü sac ayağı üzerine kurulmaktadır (Yaşlı, 2020, s. 132). Bu bağlamda, hükümdarlığı boyunca savaş meydanlarında savaşmış bir padişah olarak mitleştirilen Kanuni Sultan Süleyman'ın *Muhteşem Yüzyıl*'da zevk ve sefa düşkünü, içki içen bir padişah olarak sunulması, Sünni ulus (Yaşlı, 2020) inşasının zeminini sarsacak bir durum olarak görülmüştür. Türkiye'de dindar sağın Osmanlı'yı bir Türk-İslam imparatorluğu, padişahları ise dinin sadık kulları olarak İslam medeniyetinin en güçlü imparatorluklarından birisinde görev yapmış insanlar olarak algıladıkları (Helvacı, 2010, s. 270) içindir ki *Muhteşem Yüzyıl* büyük tepki çekmiştir. Bir başka deyişle Türkiye'nin Osmanlı'nın hâkim olduğu bölgelerde yeniden bir güç olacağına dair beklenti ve inançları, bu kesimleri dizinin bu politik vizyonunu baltalamak için yapıldığını düşünmeye sevk etmiştir (Aydos, 2013, s. 11).

Tablo 2: 2010-2024 Yılları Arasında TRT'de Yayınlanan Osmanlı Dizileri

S. No	Yayın Dönemi	Dizinin Adı	TV Kanalı
1	2011-2012	Yamak Ahmet	TRT 1
2	2012-2012	Bir Zamanlar Osmanlı: Kıyam	TRT 1
3	2013-2014	Osmanlı Tokadı	TRT 1
4	2014-2014	Çırağan Baskını	TRT 1
5	2014-2016	Filinta: Bir Osmanlı Polisiyesi	TRT 1
6	2014-2019	Diriliş “Ertuğrul”	TRT 1
7	2016-2016	Seddülbahir 32 Saat	TRT 1
8	2016-2016	Yüzyıllık Mühür	TRT 1
9	2017-2021	Payitaht “Abdülhamid”	TRT 1
10	2018-2019	Mehmetçik Kut'ül Amare	TRT 1
11	2020-2021	Uyanış: Büyük Selçuklu	TRT 1
12	2021-2023	Alparslan: Büyük Selçuklu	TRT 1
13	2021-2022	Barbaroslar: Akdeniz'in Kılıcı	TRT 1
14	2022-2023	Barbaros Hayreddin: Sultanın Fermanı	TRT 1
15	2023-devam ediyor	Kudüs Fatihî Selahaddin Eyyubi	TRT 1
16	2024-2024	Aziz Mahmud Hüdayî	TRT 1
17	2024-devam ediyor	Mehmed: Fetihler Sultanı	TRT 1

Dolayısıyla *Muhteşem Yüzyıl* tartışmaları, siyasal iktidarın Osmanlı geçmişi ve İslami değerler üzerinden yeni Türkiye'nin inşası sürecinde hegemonyasının sürekliliğinin sekteye uğramaması için kültürel üretimin kendi uhdelerinde yapılması gerektiğini de ortaya koymuştur. Bu

nedenledir ki, *Muhteşem Yüzyıl*'dan sonra Osmanlı dönemini konu alan TRT yapımı dizilerin sayısı giderek artmıştır (Bkz. Tablo 2). *Muhteşem Yüzyıl*'ın yayında olduğu dönemde (2011-2014) gerek TRT'de gerekse özel televizyon kanallarında Osmanlı dönemindeki farklı tarihsel olayları anlatan diziler yayınlanmaya başlamıştır. Ardından 2012 yılında TRT 1'de yirmi bölüm halinde yayınlanan *Bir Zamanlar Osmanlı: Kıyam* (12 Mart-17 Aralık 2012) dizisi, Osmanlı'da III. Ahmet'in tahtta olduğu, 1711'de Osmanlı ordusunun, Rus ordusunu bozguna uğratmasının ardından yaşanan olaylar, önce hain sonra kahraman ilan edilen Yeniçeri Ali ve Yusuf'un hikâyeleri eşliğinde, Lale Devri'nin gelişyle beraber Osmanlı Devleti'nin içindeki çeteler ve Osmanlı'nın yapılanma öyküsünü anlatmaktadır. TRT yönetimi, diziyi yüksek maliyetler karşısında izlenme oranının düşük olması nedeniyle 12 Aralık 2012 tarihinde yayından kaldırmıştır. Dizinin yapımcısı ise izlenme oranının son üç haftada yükselişe geçmiş olduğunu ancak TRT yönetiminin dizinin uzatılmasını uygun bulmadığını açıklamıştır (Hürriyet, 12 Aralık 2012).

Süleyman İlaslan'a göre bu hamle, TRT'yi tarihi işleme konusunda iktidarın belirlediği sınırları daha fazla dikkate almaya yönlendirmiştir. Başbakanın tepkisinin *Bir Zamanlar Osmanlı: Kıyam*'a değil de *Muhteşem Yüzyıl*'a yönelik olmasına rağmen ani bir kararla dizinin yayından kaldırılması politik etkinin rolüyle açıklanmaktadır. Yayıncılık sektöründe reyting hedefini de gözetken TRT için ilk aşamada Osmanlı dönemini anlatmak önemli ve yeterli görünmüştür. *Bir Zamanlar Osmanlı: Kıyam* dizisinden çok daha büyük bütçelere yaptırıldığı bilinen ve reytinglerde çok daha geri sıralarda yer almasına karşın Filinta dizisinin yayınlanmaya devam etmesi bu açıdan dikkat çekicidir (İlaslan, 2016, s. 36-37). Dört ayın ardından dizinin hakları o dönemde Fettullah Gülen Cemaati'ne bağlı Samanyolu TV tarafından satın alınarak yeni oyuncu kadrosu ve yönetmeniyle *Osmanlı'da Derin Devlet* ismiyle Nisan 2013'te yeniden yayınlanmıştır. Aynı yılın Temmuz ayında sona eren dizide Şii karşıtlığı söylemler (Atay, 2013), İran'ın Ankara Büyükelçiliği tarafından tepkiyle karşılanarak diziyi ilgili STV yönetimine protesto mektubu gönderilmiştir (Sol Haber, 19 Nisan 2013).

STV kanalında yayınlanmasından iki gün sonra, TRT 1'de *Osmanlı Tokadı* (13 Nisan 2013-12 Nisan 2014) isimli, 37 bölümlük komedi türünde bir dizi yayınlanmıştır. Ardından, 2014 yılında *Çırağan Baskını* (3-6 Ağustos 2014) isimli dört bölümlük mini diziyi 1878 yılında II. Abdülhamid'i tahtan indirmeyi amaçlayan darbe girişiminin hikayesi TRT 1 ekranlarına getirilmiştir. TRT 1 kanalı, diziyi şu ifadelerle tanıtmıştır: "Kahramanlar, hainler, idealistler, akli karışık olanlar, yabancı güçler tarafından kullanılanlar... İhanet edenlerle milletin huzuru için ölümü göze alanların mücadelesi ve tutkulu bir aşkın hikayesi."⁴ *Çırağan Baskı*'nın ardından TRT bu defa Osmanlı polisiyesi olarak isimlendirilen *Filinta* (23 Aralık 2014-22 Nisan 2016) dizisini televizyon ekranlarına getirir. İki sezonda 56 bölümün yayınladığı dizi, Galata Kadısı Gıyasettin Hatemi ve onun yetiştirdiği Galata Amiri Filinta Mustafa ekseninde geçer. Zeki, maharetli ve yakışıklı bir genç olan Mustafa, kendisi gibi öksüz ve yetim olan yakın arkadaşı Ali ile zaptiye olarak görev yapmaktadır. Dizi, ana karakter Mustafa'ya yönelik bir komplonun/kumpasın ve bunun açığa çıkarılması etrafından kurgulanmıştır. Mustafa, kendi adaletinin peşine düşmüş, adalet dağıtan bir karakter olarak bundan çıkmaya çalışmaktadır (Öztürk, 2014). Dizi, temel olarak Osmanlı'da adaletin nasıl sağlandığını bir polisiye ve aksiyon hikayesi üzerinden anlatmaktadır. Çekimlerin devam ettiği dönemde 15 Nisan 2015 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan eşiyile birlikte Kocaeli'deki dizi setini ziyaret etmiştir. Bu ziyaretin nedeni gazeteci Mustafa Hoş tarafından dizinin yapımcısının Yusuf Esenkal ile Cumhurbaşkanı'nın oğlu Bilal Erdoğan'ın ortaklıkları iddiasıyla açıklanmıştır. TRT'nin bölüm başına 5 milyon dolar ödediği ileri sürülen dizinin haftalık izlenme oranlarının ise bütçesiyle aynı düzeyde olmadığı görülmektedir (Sol Haber, 22 Nisan 2015).

Özel televizyon kanallarında ve TRT 1'de 2011 ve 2012 yıllarından bu yana yayınlanan Osmanlı temalı televizyon dizilerinin büyük bir çoğunluğunun uzun süre ekranda kalamadığı

⁴ <https://www.trt1.com.tr/ciragan-baskini> (Erişim Tarihi: 30.06.2024).

görülmektedir. *Muhteşem Yüzyıl* (2011-2014, Show TV/Star TV), *Diriliş: Ertuğrul* (10 Aralık 2014-29 Mayıs 2019, TRT 1), *Payitaht: “Abdülhamid”* (24 Şubat 2017-4 Haziran 2021, TRT 1), *Kuruluş Osman* (2019-devam ediyor, ATV), *Alparslan: Büyük Selçuklu* (2021-2023, TRT 1), *Kudüs Fatihî Selahaddin Eyyubi* (2023-devam ediyor, TRT 1) ve *Mehmed: Fetihler Sultanı* (2024-devam ediyor, TRT 1) isimli diziler, yayın hayatı uzun süren yapımlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk televizyonlarında özellikle devlet kanalı TRT 1’de ve özel televizyon kanallarında cumhuriyet öncesi tarihi konu alan dizilerin ardı ardına yayınlanması, AK Parti iktidarının siyasi söylemlerinin yansımaları ifade etmektedir. Sözü edilen diziler, AK Parti iktidarının ulusal tarihi yeniden yazma ve Selçuklu ve Osmanlı köklerine dayandırarak yeniden bir ulus ve bir Türkiye inşa etme sürecinin tamamlayıcısı olarak “gelenek icadı” ve “mit yaratımı” (Yaşlı, 2020) stratejisinin bir parçasını oluşturmaktadır. Yeni Osmanlıcı dış politikaya uygun günler tarihten çekip alınmakta ve daha düne kadar herhangi bir anmanın ya da kutlamanın nesnesi değilken, bugün anılır ve kutlanır hale getirilmektedir. Bununla birlikte, yeni ulusun kaderini belirleyen tarihsel figürler olarak liderlerin ön plana çıkarılmasıyla mit yaratımı stratejisi söz konusu olmaktadır. Örneğin, DP döneminden miras alınan “Fetih Kutlamaları”, 12 Eylül’ün Türk-İslam sentezinden kalma “Kutlu Doğum Haftası”, 2000’lerin başından itibaren gündeme gelen “Çanakkale Zaferi” ve “Sarıkamış Destanı”, son olarak da 2013 yılından bu yana Malazgirt Zaferi (1071) anmaları (Yaşlı, 2020, s.134-138) resmi anma törenlerine alternatif olarak görünür ve bilinir kılınmıştır. Bu nedenledir ki Erdoğan, “tarihi 1919’dan başlatan anlayışı kabul etmediğini” (Anadolu Ajansı, 30 Nisan 2016) ve “Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk değil son devletimiz” (Anadolu Ajansı, 18 Mart 2017) olduğunu ifade ederken yeni Türkiye’nin tarihini Selçuklu ve Osmanlı’ya dayandırmaktadır (Işık ve Beyaz, 2024):

...Bize binlerce yıl öncesinden işaret gönderen kadim atalardan Selçuklu’ya ve Osmanlı’ya kadar bu topraklardaki bize ait tüm izleri yok sayıp, kendilerine başka kökler arayanların safsataları artık müşteri bulmuyor. Zamane sihirbazlarının çabaları da hakikatlerin görülmesine engel olamıyor. Perde çekemiyor. Bizim son 30 yılda belediyelerde, geçtiğimiz 21 yılda hükümette hayata geçirdiğimiz programların, inşa ettiğimiz eserlerin, yaptığımız hizmetlerin en büyük kazanımı işte budur. Artık hiç kimse bu ülkede karanlığı ‘aydınlık’ diye pazarlayamayacak, bu millete cehaleti ‘erdem’ diye dayatamayacak. Artık hiç kimse bu ülkeye, bu millete kaybettiğini yanlış yerde aratamayacak. Ataların ‘yitik kaybedildiği yerde aranır’ sözüne kulak vererek, yönümüzü kendi köklerimize döndük.

Bu kapsamda, siyasal iktidarın söylemlerinin referans noktalarını oluşturan Selçuklu ve Osmanlı döneminin tarihsel figürleri olarak Alparslan, Ertuğrul, Fatih Sultan Mehmet, Abdülhamid vb. isimlerin popüler kültür ürünlerinin içeriklerinde karşılık bulduğunu söylemek mümkündür. Yakın tarihten ise mitleştirmenin referans noktaları DP lideri ve askeri darbe sonrası idam edilen Adnan Menderes ile Türkiye’de neo-liberalizmin uygulayıcılarından, Türk-İslam sentezinin savunucularından ve zehirlenerek öldürüldüğü ileri sürülen Turgut Özal olmuştur. Benzer şeyin, Recep Tayyip Erdoğan’a karşı Gezi protestolarıyla, 17-25 Aralık operasyonu, 15 Temmuz darbe girişimiyle ve CHP zihniyetiyle yapılmak istendiği ve kendisinde somutlaştırılan milli iradenin yok edilmeye çalışıldığı söylemleri her fırsatta dillendirilmektedir. Böylece hem geçmişe yönelik yeni bir tarih kurgusu ortaya konularak inşa edilen yeni ulusa yönelik bir tarih bilinci şekillendirilmekte hem de yaşayan bir siyasi figür kültüleştirilerek ona bir kutsiyet/dokunulmazlık atfedilmekte ve sözü edilen figürün iktidarına ideolojik meşruiyet sağlanmaktadır (Yaşlı, 2020, s. 139).

Bu bağlamda, başta Cumhurbaşkanı olmak üzere AK Parti’ye mensup siyasetçilerin ve bürokratların setini ziyaret ettiği, iktidarın onayını almış olan *Diriliş “Ertuğrul”* dizisi, bugünün dünyasıyla uyumlu kurgusuyla medyada ve akademik çalışmalar kapsamında tartışılmıştır. (Carney, 2018). Dizinin günümüz Türkiye’sine dair yorumlar taşıdığını belirten Josh Carney, dizinin ikinci sezonunda Ertuğrul ve kardeşi arasında yaşanan çatışma ve ihaneti, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından FETÖ terör örgütüne ilişkin göndermeler olarak yorumlamıştır (2018, s. 96-97).

Dolayısıyla *Diriliş* dizisinin AK Parti hükümeti tarafından eğlence, resmi tarih ve politika arasındaki geleneksel ayrımları bulanıklaştırarak siyasi amaçlar için kullanılmasının örneğini oluşturmaktadır (Carney, 2018, s. 94). *Diriliş* dizisi, popüler kültür ürünün siyasi bir projenin inşasında ve yaygınlaştırılmasında araçsal olabileceğini göstermektedir. Ertuğrul, İslam fikrini benimsemiş en başından itibaren Müslüman dünyasının imparatoru olmak için yola çıkmış olarak tasvir edilir. Tıpkı Erdoğan'ın “dış mihraplar”, “elitist Batı” ayrımları gibi, Ertuğrul da Müslümanlara karşı dış güçlerle savaşı. Dizinin senaristi ve yapımcısı Mehmet Bozdağ, geçmişe dair bilgilerin eksik olduğunu ama bugünün hikayelerinden yola çıkarak geçmiş kurguladığını ifade etmiştir (Özçetin, 2019: 6-7). Türkiye'nin güncel siyasi çatışma ve sorunlarının dizide yeniden kurgulandığının somut örneği, 2015 Şah Fırat Operasyonu sonrasında yayınlanan bölümlerde görmek mümkündür. Süleyman Şah (Ertuğrul'un babası) türbesi 22 Şubat 2015 tarihinde güvenlik gerekçeleri ve IŞİD tehdidi nedeniyle Suriye'deki Türk yerleşkesinden taşınmıştır. Şah-Fırat operasyonu anaakım medyada Türkiye'nin operasyonel kabiliyetinin bir göstergesi olarak yer alırken, diğer taraftan muhalefet tarafından hükümeti tarihi bir bölgeyi güvence altına almaktaki yetersizliği nedeniyle eleştirilmiştir. Bundan sadece birkaç hafta sonra, dizinin dokuzuncu bölümünde Süleyman Şah, Halep'e göç etmenin kendi sonlarını getireceğini savunan Kayı aşiretinden bir muhalifiyle sohbet ederken ona şöyle cevap veriyor ‘Bir gün bizim torunlarımızdan biri gelecek ve mezarımızı burada bırakmayacak’ (akt. Özçetin, 2019, s. 12). Bu şekilde, tarihin yapıbozuma uğratarak belli noktalarda yeniden yazıldığı tarihi dönem dizileri, bugünün siyasi meselelerinin geçmişin tarihi olaylarıyla ilişkilendirilerek siyasal iktidarın politikalarına yönelik halkın onayının kazanılmasının ve ideolojisinin güçlendirilmesinin aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diriliş “Ertuğrul” ile aynı dönemde TRT 1'de yayınlanan bir diğer dizi de *Payitaht “Abdülhamid”* dizisi, “Abdülhamid'in İngiliz elçisine tokadı” gibi tartışma yaratan ve tarihte olmayan olaylarla başlamıştır. Hiçbir tarihi belgeye dayanmayan bu tokat sahnesi, kolektif belleğe bugünün bakışıyla yeni bir Abdülhamid yerleştirme çabası olarak değerlendirilmektedir (Oter, 2021, s. 160). Geçmiş, bu dizide verilmek istenen tamamen güncel mesajlar için seçilmiş bir dekordan ibaret sadece. Diziyi var eden esin kaynağı açıkça şimdiki zamanda ve şimdinin kuşatmasında altındaki yakın geçmişin siyasi iktidar ve ona yakın çevrelerce vazedilen yorumlarında. Senaryoda belli ki iktidarın politik ihtiyaçları gözetilerek, onun tarih perspektifine dayanılarak ve tarihsellik ihtiyacına cevap üretmeye gayret edilerek yazılmış (Onaran, 2017, s. 78). Dizinin senaryosunda Abdülhamid'e suikast girişimi/saldırı tarihi gerçeklerle ilgisi olmayan tamamen dönemin siyasi koşullarına göre yani günümüzde yaşanan 15 Temmuz darbe girişimini hatırlatmak amacıyla kurgulanmıştır. Dolayısıyla bu örnek bile başlı başına siyasi iktidarın tarihi araçsallaştırarak yeni-Osmanlılık ideolojisini yeniden üretmek ve siyasi hegemonyasının sürekliliğini sağlamak/güçlendirmek için televizyon dizilerini kullandığını göstermektedir.

TRT 1'de 2014-2019 yılları arasında, Çanakkale Savaşı sırasında Seddülbahir cephesinde 1050 Osmanlı askerinin 32 saat hiç yardım ve destek almadan düşman güçlerine karşı direnişini konu alan *Seddülbahir 32 Saat*; Çanakkale Savaşı sırasında özel ve iş hayatlarını bir kenara bırakarak cepheye giden sıradan insanların kahramanlık hikayelerini “Genç Kahramanlar”, “Kadın Kahramanlar” ve “Gayrimüslim Kahramanlar” olmak üzere üç başlık ve 15 bölümde anlatan *Yüzyıllık Mühür*; Beştepe Millet Kongre ve Kültür Merkezi'nde düzenlenen tanıtım gecesine Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan ile katıldığı ve Erdoğan'ın tarih kitaplarından silinmiş/unutulmuş zafer olarak nitelediği, Birinci Dünya Savaşı'nda Irak Cephesinde Osmanlı'nın İngilizlere karşı kazandığı son zafer olan Kut'ül Amare Muharebesi'ni (29 Nisan 1916) konu alan *Mehmetçik Kut'ül Amare* isimli televizyon dizileri yayınlanmıştır.

Ardından, 2020 yılından itibaren TRT 1'de yayınlanan dizilerin konu edindiği tarihsel kesitlerin Osmanlı öncesine doğru bir dönüş yaptığı görülmektedir. Selçuklu İmparatorluğu'nun ikinci hükümdarı Alparslan'ın 1072 yılından ölümünden sonra yerine geçen Melikşah'ın hayatını ve hükümdarlığı dönemindeki siyasi olayları ve savaşları anlatan *Uyanış: Büyük Selçuklu* (28 Eylül

2020-31 Mayıs 2021) ve ardından *Alparslan: Büyük Selçuklu* (8 Kasım 2021-6 Kasım 2023) isimli yeni diziyi tarihsel bir geri dönüş yapılarak “Anadolu’nun kapılarını Türklere açan Alparslan’ın kutlu yolculuğu...” (<https://www.trt1.com.tr/arsiv/alparslan-buyuk-selcuklu>) yayınlanıyor. Dolayısıyla TRT 1’de Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş süreci, *Diriliş “Ertuğrul”* (2014-2019) ile başlayan ve devamında iktidara yakın televizyon kanalı ATV’de 20 Kasım 2019 tarihinden bu yana yayınlanan Kuruluş Osman dizisiyle devam etmiş, 2020 yılından sonra ise tarih olarak geriye gidilerek Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluş süreci Selçuklu döneminden başlatılarak anlatılmıştır. Bu kapsamda *Uyanış: Büyük Selçuklu* (2020-2021) ve *Alparslan: Büyük Selçuklu* (2021-2023) dizileri örnek gösterilebilir.

Alparslan dizisiyle aynı dönemde Osmanlı’nın 16. yüzyılda, Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki denizasırlı seferlerinde zaferlere imza atan Barbaros Hayreddin Paşa ve diğer üç kardeşinin hayatını anlatan *Barbaroslar: Akdeniz’in Kılıcı* (16 Eylül 2021-26 Mayıs 2022); 2022 yılının Aralık ayında ise Barbaroslar’ın devamı niteliğinde Osmanlı’nın ilk kaptan-ı deryası olan Barbaros Hayreddin Paşa’nın hayatını anlatan *Barbaros Hayreddin: Sultan Fermanı* (23 Aralık 2022-9 Haziran 2023) isimli dizi yayınlanmıştır. Ardından, Kudüs’ü işgalden kurtaran ve Eyyubiler Devleti’nin kurucusu Selahaddin Eyyubi’nin hikayesini konu edinen *Kudüs Fatih: Selahattin Eyyubi* dizisi, 13 Kasım 2023 tarihinde yayınlanmış ve halen yayın hayatına devam etmektedir. İsrail’in 7 Ekim 2023 tarihinden bu yana Filistin’e yönelik saldırı ve soykırımının başladığı günlerde dizinin yayına girmesi, tarihin televizyon dizileri aracılığıyla güncel gelişmelere ilişkin arka plan oluşturmasının ve Türkiye’nin Filistin’de kalıcı barışın sağlanmasına yönelik dış politika alanında attığı adımları destekleyici bir işleve sahip olmasının örneği olarak değerlendirilebilir.

Osmanlı Tarihi Dönem Dizilerinin Alınlanması

Hegemonya, egemen sınıf ve grupların, bir toplumdaki başlıca ideolojik kurumlar tarafından anlam ve değerlerin üretilmesi ve yayılması yoluyla halkın rızasını şekillendirdiği süreleri ifade eder (Carragee, 1993, s. 333). Gramsci’nin hegemonya kavramı, egemen sınıfın kültürel normlarının, değerlerinin ve fikirlerinin yönetilenler üzerindeki ideolojik egemenliğini ifade eder. Bir başka deyişle, “hegemonya belirli bir yaşam ve düşünce tarzının egemen olduğu, tek bir gerçeklik kavramının tüm kurumsal tezahürleriyle topluma yayıldığı, tüm zevkleri, ahlakı, gelenekleri, dini ve siyasi ilkeleri ve özellikle entelektüel ve ahlaki çağrışımlarıyla tüm sosyal ilişkileri bilgilendirdiği bir düzendir” (Woolcock, 1985, s. 204). Medya içeriklerinin hegemonyanın kurulması ve sürdürülmesi sürecinde önemli bir işleve sahip olduğu görüşünün toplumsal düzlemdeki karşılığına ilişkin kavrayışı, halkın medya içeriklerini tüketim biçimlerinde görülebilir. Bu anlamda, izleyici alımlaması, Osmanlı tarihini konu alan dönem dizilerinin hegemonik söyleminin ideolojik açıdan etkililiğinin kavranmasında bütüncül bir içgörüyü ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman ve Osmanlı tarihinin en güçlü kadın figürlerinden biri haline gelen eşi Hürrem’in hayatlarını, yaşadıkları aşkı ve harem entrikalarını konu alan *Muhteşem Yüzyıl* dizisinin izleyicileri, Osmanlı tarihinin popüler temsillerinin geçmişin yozlaştırılması anlamına geldiğine inanıyor ve insanları kandırmaya yönelik sahte tasvirler olarak değerlendiriyor. Bu grup içerisindeki izleyicilerin bir kısmı, savaşlar gibi büyük tarihsel olaylardan kopuk, imparatorluk sarayındaki gündelik hayata dair hikâyeleri gerçek tarih olarak görmeyerek bu içerikleri tüketmeyi reddederken, diğer kısmı da televizyon dizilerinin belgesel olmadığı yönündeki bir bilinçle diziyi izlemeyi sürdürebilmektedir (Ergin ve Karakaya, 2017). Dizin izleyici kitlesinden lise öğrencileri tarafından “utanç verici”, “tarihi gerçekleri saptıran” ve “Türk tarihine haksızlık eden” bir dizi olarak tanımlanan *Muhteşem Yüzyıl*, “şanlı” ve “muhteşem” Osmanlı İmparatorluğu’nun tarihini yansıtmamaktadır. Bununla birlikte, diziyi Kanuni Sultan Süleyman’ın temsili üzerinden okuyan öğrenciler, zihinlerindeki Kanuni Sultan Süleyman profilinin diziyi izledikten sonra değişerek hayranlıklarının azaldığı ve Kanuni Sultan Süleyman’ı dizide temsil edildiği biçimiyle tahayyül etme eğilimi göstermektedir. Dizide Kanuni Sultan Süleyman’ın

haremden çıkmayan bir padişah olarak tasvirini reddeden öğrenciler ise otoriter, adil ve güçlü özelliklerini dizide gösterildiği gibi kabul etmektedir (Şeker ve Şimşek, 2013).

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş sürecini anlatan *Diriliş "Ertuğrul"* ve Osmanlı'nın 34. Padişahı II. Abdülhamid'in son 13 yılının önemli olaylarını mücadele temasıyla ele alan *Payitaht "Abdülhamid"* dizilerinin içerikleri, *Muhteşem Yüzyıl*'inkinden tam aksi yönde okunmaktadır. *Diriliş* dizisi daha çok Türk tarihini yansıttığı için, milli kültüre uygun olduğu için ve gelenek ve göreneklerine uygun olduğu için izlemektedir (Kalafat, 2017). Osmanlı İmparatorluğu'nun temellerinin atılma sürecinin yoğun milliyetçi öğelerin kullanımıyla temsil edilen *Diriliş "Ertuğrul"* konusu, oyunculukları ve görsel kalitesinin yanı sıra, dizinin milli tarihi anlatması, Türklerin mücadelelerini öğrenme ve düşmanı tanıma noktasında ilgi çekici olması nedeniyle izlenmektedir. İzleyiciler, diziyi Türklerin tarihleri boyunca düşmanla mücadele ettikleri ve yardıma ihtiyacı olanların yardımına koştukları unsurları öne çıkararak okumaktadır. Ayrıca dizide iletilen mesajlar izleyiciler tarafından günümüzle eşgüdümlü olarak değerlendirilerek dizide anlatılan dönemle içinde yaşadığımız dönemin benzerlikler taşıdığı düşünülmekte ve dizide anlatılan tarihi gelişmeler takip edilerek Türkiye'de gelecekte güzel günlerin yaşanacağı duygusu beslenmektedir (Tınas, 2024). Öte yandan, *Diriliş*'in oyuncularının kurgusal bir yapının dışında gerçek yaşam içerisinde ulusal basında yer alması ve siyasal iktidarın siyasi faaliyetleri içerisine (örneğin Yenikapı'da düzenlenen mitingte) dahil edilmesi gibi toplumsal ve siyasal alanda dizideki karakterlerin, kostümlerin, dekorların görünür kılınması dizinin sahip olduğu ideolojik söylemlerin kitlelere benimsetilmesinde önemli işleve sahip olmuştur. Bununla birlikte, dizinin o dönemi yaşatan dekor ve kostümlerinin ve kendine özgü jenerik müziklerinin etkileyciliği, dizinin güncel politikaya göndermeler yapması, izleyicilerin diziye ilgi göstermesinde etkili olmaktadır. Türkiye'nin o dönemdeki güncel siyasi politikalarıyla dizideki söylemlerin benzerlik göstermesi, izleyicilerin dizideki karakterlerle güncel siyasetteki aktörleri özdeşleştirmelerinde etkili olmuştur. Bu anlamda, izleyiciler *Diriliş*'i çoğunlukla politik boyutuyla okumakta olup, diziden aldıkları mesajları güncel politikayla bağdaştırmaktadırlar (Ökmen, 2017).

AK Parti'nin "yeni Türkiye diskuruna" rıza üretmeye yönelik ideolojik bir bellek siyaseti güden *Payitaht "Abdülhamid"* ve *Diriliş "Ertuğrul"* diziler aracılığıyla kodlanarak sunulan "politik ajanda" izleyiciler tarafından sorgulanmadan olduğu gibi kabul edilmektedir. İzleyicilerin sözü edilen dizilerle ilişkileri hayranlık ilişkisinin ötesinde gerçek yaşamdaki insani tercihlerini etkileyecek düzeydedir. Ayrıca, *Payitaht* ve *Diriliş* dizileri izleyiciler tarafından güncel olanı ve politik çatışmanın konusunu yorumlamak ve daha iyi anlamak için bir rehber olarak okunmakta olup, izleyiciler politik bilinçlerini neredeyse tümüyle dizilerde kurulan anlatıyla şekillendirme eğilimi içerisindeyler. Bununla birlikte, Osmanlı'ya ve Osmanlı'nın kuruluş döneminin sosyal düzenine nostaljik bir özlemle bakan izleyiciler dizideki liderlik temsillerini kodlandığı haliyle baskın konumdan alımlayarak Recep Tayyip Erdoğan'la özdeşleştirmekteler ve Abdülhamid'in hikayesinden "ders alarak", Erdoğan'a karşı kendilerini sorumlu hissetmekteler (Aydın, 2019). Esas itibarıyla toplumun mütebedeyin kesimlerini doğrudan muhatap alan nitelikleri dolayısıyla sahiplenilen her iki dizinin izleyicileri, diziler aracılığıyla sunulan Osmanlı imgesini milliyetçilik ortak paydasında Türkiye'nin tarihi mirası olarak müzakere etmekteler ve sözü edilen dizilerin içeriklerindeki ideolojik kodları yeniden üretmektedirler. Diğer taraftan, izleyicilerin bir dönem televizyon dizilerinde Cumhuriyet'in resmi ideolojisi doğrultusunda içeriklerin üretilmiş olması yüzünden "Müslüman-Türk geçmişini şanına yakıştır şekilde" öğrenemediklerini ve bu yönde geçmişin mağdurları içerisinde kendilerini konumlandıkları dikkat çekmektedir. Dolayısıyla sözü edilen dizi içerikleri ve içeriklerin sunuluş biçimindeki yüceltici üslup, memnuniyetle karşılanmaktadır (Özdemir, 2023, s. 104). İzleyiciler, Osmanlı tarihi dönem dizilerine tarihsel bilgiyi kaliteli görsellerle destekleyen ve "milli ve manevi değerleri kabartan" yapımlar olarak bakmaktalar ve bu durum, dizileri izleme pratiklerini sürekli hale getirmektedir. *Diriliş* ve *Payitaht*'ın ekrandaki

benzerlerine kıyasla yoğun ve bariz İslami ve milliyetçi söylemleri izleyicinin dindar ve milliyetçi duygularını harekete geçirmektedir (Özdemir, 2023).

Öte yandan, Osmanlı tarihini anlatan dönem dizilerinin içeriklerinin hegemonik yapısı karşısında muhalif okuma biçimiyle karşıt söylemler üreten izleyiciler metinler üzerinden bir mücadele alanı oluşturabilmektedir. İzleyiciler karşıt eğilimlerini hem metin ile iktidar arasındaki eklemlenmede hem de iktidarın ekonomik ve siyasi politikalarındaki “çatlaklar” üzerine kurmaktadır. Dizilere ilişkin muhalif söylemlerini Türkiye’nin ekonomik meseleleri, siyasi iktidarın politik kararları ve tarih meselelerine bakışı üzerinden şekillendiren izleyiciler, iktidarın politikalarını dizinin söylemini tersine çevirerek eleştirmektedirler. İzleyicilerin metnin hegemonik yapısı karşısında en çok ekonomi alanındaki karşıt söylemleri kullanarak bir mücadele alanı oluşturmuşları dikkat çekmektedir (Orakçı, 2021).

Sonuç ve Öneriler

Osmanlı’nın siyasi ve kültürel mirasının benimsenmesi ideolojisi olarak yeni-Osmanlıcılık, ilk defa 1980’lerde Turgut Özal tarafından kullanılmış ve 2000’li yıllarda AK Parti iktidarlarda döneminde yeniden canlandırılarak iç ve dış siyasetin yanı sıra toplumsal alandaki uygulamalarda da merkezi bir ideoloji olarak benimsenmiştir. Bu bağlamda, siyasal iktidarın yeni-Osmanlıcılık ideolojisi çerçevesinde kültürel hegemonyasını kurma çabalarının yansımaları, Osmanlı’nın tarihi şahsiyetlerinin isimlerini ve Osmanlı sembollerini görünür kılan binaların restorasyonundan üniversite isimlerine, ev içi dekorasyonlarından moda alanına, araba ve mağaza vitrinlerine kadar uzanan toplumsal yaşamın birçok alanında karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, yeni-Osmanlıcılık ideolojisinin hegemonyasında televizyon ekranının gücüne başvurulması; tarihi gerçekler olarak kurgulanan diziler aracılığıyla şanlı Osmanlı tarihi ve kahramanları yeniden canlandırılmaktadır. Türk televizyon ve sinema tarihinde Osmanlı dönemini konu alan birçok dizi ve filmin yapıldığı gerçeği bir yana, günümüzdeki durumun ayırt edici niteliğinin söz konusu dizilerin siyasal iktidarın yeni-Osmanlıcılık söylemleriyle paralellik göstermesinde ve sayılarının dikkat çekici biçimde artmasında yattığını söylenebilir.

Bu çalışma kapsamında elde edilen verilere göre, 2010-2024 yılları arasında TRT ve özel televizyon kanallarında Osmanlı ve Selçuklu dönemini anlatan toplam 29 dizi yayınlanmıştır. Bunlardan 17’si TRT yapımı iken, 12’si özel televizyon kanallarında yayınlanmıştır. Çalışmada, TRT’de Osmanlı ve Selçuklu dönemini anlatan dizilerin, 2011 yılında ilk olarak Show TV kanalında yayınlanan *Muhteşem Yüzyıl* dizisinden sonra yayınlanmaya başladığı görülmektedir. Bu durum, söz konusu dizinin içeriklerinin, özellikle haremden geçen olay örgüsünün AK Parti iktidarının referans aldığı Osmanlı tarihi ve gelenekleriyle uyumlu olmaması nedeniyle başta Recep Tayyip Erdoğan ve AK Parti’nin üst düzey siyasetçileri olmak üzere siyaset gündeminin konusu haline gelmesiyle açıklanabilir. Yeni-Osmanlıcılık ideolojisinin hegemonik hale getirilme sürecini zayıflatan ya da sekteye uğratan bir unsur olarak tarihsel kurguya dayalı bir televizyon dizisinin siyasetin gündemine alınması siyasal iktidarın medyayı hegemonya aygıtı olarak önemli bir güç olarak önemseyişine işaret etmektedir. Bu nedenledir ki, *Muhteşem Yüzyıl*’a karşı siyasal iktidarın tepkisi olarak TRT tarafından AK Parti iktidarının yeni-Osmanlıcılık ideolojisiyle ve değerleriyle uyumlu Osmanlı temalı diziler yayına sokulmuştur.

Bu çalışma, Osmanlı ve Selçuklu tarihinden belirli dönemlerin referans alınarak kurgulandığı televizyon dizilerinin, yeni-Osmanlıcılık ideolojisine ve bu doğrultudaki politikalara yönelik halkın rızasının kazanılması için siyasal iktidar tarafından bir araç olarak kullanıldığını bütüncül bir bakış açısından ortaya koymuştur. Özellikle *Diriliş “Ertuğrul”* (2014-2019) ve *Payitaht “Abdülhamid”* (2017-2021) isimli televizyon dizilerinde, senaryonun Türkiye’nin iç ve dış siyasetteki güncel olaylarına ve bu konuda AK Parti iktidarının politikalarına gönderme yapılarak kurgulandığı dikkat çekmektedir. Siyasal iktidarın Osmanlı mirasını yaşatmaya yönelik politikaları ve ideal liderlik vasıfları Osmanlı’nın tarihi figürlerinin kahramanlıklarıyla kurulan özdeşlik yoluyla

yeni-Osmanlılık ideolojisinin halk nezdinde meşruiyet ve onay kazanmasına yönelik çabalar olarak okunabilir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2017 yılında yaptığı bir konuşmada (trthaber.com, 31 Aralık 2017) gençlere tarihi öğrenmek için *Payitaht "Abdülhamid"* dizisini referans göstermesi, siyasal iktidarının kültürel hegemonyasını inşa ve sürdürme stratejisinde televizyon dizilerinin önemli bir aygıt olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer taraftan, idealize edilmiş ve siyasal çıkarlar doğrultusunda kurgulanmış Osmanlı dönemi dizileri, siyasal iktidarın TRT'yi kendi siyasal çıkarları doğrultusunda kullanmasının bir örneğini sunmakla birlikte, kamu hizmeti yayıncılığını temsil eden TRT'nin sorgulanmasını da beraberinde getirmektedir. TRT, kamu hizmeti yayıncılığının gereği olarak çoğulcu bir demokrasinin gelişmesi için halkın tüm kesimlerine seslenme, kamusal tartışma formu oluşturma ve çok kültürlülüğü yansıtmaya vb. kapsayıcı ve eğitici görevlerini yerine getirmesi gerekirken, açıkça siyasal iktidarının çıkarları doğrultusunda yayınlar yaptığı görülmektedir.

Bu çalışmanın sözü edilen dizilerin izleyiciler tarafından nasıl alımlandığıyla ilgili bulgularına bakıldığında, literatürdeki Osmanlı tarihini konu alan televizyon dizilerine yönelik alımlama analizlerinin izleyicilerin yoğun ilgisinden dolayı *Muhteşem Yüzyıl*, *Diriliş "Ertuğrul"* ve *Payitaht "Abdülhamid"* dizileri üzerinde yoğunlaştığı gözlenmiştir. Bu dizilerin içeriklerinde dini ve millî değerlerin ön planda olması, siyasal iktidarın söylemleri doğrultusunda kurgulanmış olması ve güncel siyasal gelişmelere referansların olması, izleyicilerin bu dizilere ilgi göstermesinde belirleyici unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürdeki yapılan araştırmalara göre bu dizilerin izlerkitleleri, içerikleri çoğunlukla kodlandığı haliyle alımlandıkları ve özellikle *Diriliş* ve *Payitaht* dizilerinin Osmanlı'nın "şanlı" ve "muhteşem" tarihini doğru bir biçimde yansıttığını, bu diziler aracılığıyla anlatılanların Türkiye'nin "gerçek" tarihi köklerini temsil ettiğini düşünmektedir. Sonuç olarak, siyasal iktidarın yeni-Osmanlılık ideolojisiinde temellenen siyasal ve kültürel hegemonyasını inşa etme ve meşrulatma sürecinde Osmanlı temalı televizyon dizilerinin görece işlevsel bir konumda olduğunu ve bu anlamda siyasal iktidarın medya içeriklerini kendi ideolojik hedefleri doğrultusunda etkin bir biçimde kullandığını söylemek mümkündür.

Bu çalışma, yeni-Osmanlılık ideolojisinin hegemonik hale getirilmesini Türk televizyon dizileri bağlamında üretim ve tüketim boyutuyla irdeleyerek alana katkı sunmayı amaçlamıştır. Ne var ki, sinema filmlerinin, dijital platformlardaki dizi/film içeriklerinin ve çizgi filmlerin de yeni-Osmanlılık ideolojisi bağlamında incelenmesi, İslamcı muhafazakâr siyasal iktidarın medya aracılığıyla kültürel hegemonyasını kurma ve sürdürme sürecinde genişletilen mücadele alanlarının ortaya konulması bakımından bir içgörü sağlayacağı önerilebilir.

Kaynakça

- Anadolu Ajansı. (2016, 30 Nisan). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Tarihimizi 1919'dan başlatan tarih anlayışını reddediyorum. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-tarihimizi-1919dan-baslatan-tarih-anlayisini-reddediyorum/563872> (Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2024).
- Anadolu Ajansı. (2017, 18 Mart). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye Cumhuriyet ilk değil, son devletimizdir. <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-cumhuriyeti-ilk-degil-son-devletimizdir/774296> (Erişim Tarihi: 7 Temmuz 2024).
- Atay, T. (2013, 21 Nisan). Bu ne 'derin nefret'! *Radikal*. <http://www.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=radikalyazar&articleid=1130456&yazar=tay-fun-atay&categoryid=41> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2024).
- Avcı, Ö. (2019). Geçmiş Tarihelleştirmenin Bir Aracı Olarak Tarih Dizileri: Diriliş, Payitaht, Kûtul'amâre. *Sosyoloji Dergisi*, (39), 103-139.
- Aydın, S. (2019). *Yeni hafıza ve Medya: Payitaht "Abdülhamid" ve Diriliş "Ertuğrul" Dizileriyle Kolektif Hafıza İnşası* (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 581299 (Erişim: 24 Haziran 2024).
- Aydos, S. (2013). Muhafazakâr Milliyetçi Muhayyilede Kanuni: Muhteşem Yüzyıl'a Yönelik Tepkilere Dair Bir Okuma. *History Studies*, 5(1), 1-16. http://dx.doi.org/10.9737/historyS_701
- Bahadıroğlu, Y. (2015, 16 Ekim). Nezaket medeniyetinden kabalık uygarlığına! <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/yavuz-bahadiroglu/nezaket-medeniyetinden-kabalik-uygarligina-12348.html> (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2024).
- Bardakçı, M. (2013, 3 Haziran). Taksim Kışlası. <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/849542-taksim-kislasi> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2024).
- Bates, T. R. (1975). Gramsci and the Theory of Hegemony. *Journal of the History of Ideas*, 36(2), 351-366. doi:10.2307/2708933
- Bilis, A. (2013). Popüler Televizyon Dizilerinden Muhteşem Yüzyıl Dizisi Örneğinde Tarihin Yapısökümü. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (45), 19-38.
- Bingöl, T. (2020). *Son Dönem Türk Dizilerinde Yeni Osmanlılık İdeolojisi: Payitaht "Abdülhamid" Dizisi Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 669614 (Erişim: 23 Haziran 2024).
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative research journal*, 9(2), 27-40.
- Bulut, L. (2023). *Televizyon Dizileri Aracılığı ile Politik Rızanın ve Ulus Kimliğinin Yeniden İnşası: Diriliş "Ertuğrul" ve Payitaht "Abdülhamid" Örnekleri* (Doktora Tezi). Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 819297 (Erişim: 24 Haziran 2024).
- Carney, J. (2018). Resur(e)cting a Spectacular Hero: Diriliş Ertuğrul, Necropolitics, and Popular Culture in Turkey. *Review of Middle East Studies*, 52(1), 93-114. doi:10.1017/rms.2018.6
- Carnoy, M. (2001). Gramsci ve Devlet, *Praksis*, (3), 252-278.
- Carragee, K. M. (1993). A Critical Evaluation of Debates Examining the Media Hegemony Thesis. *Western Journal of Communication*, 57(3), 330-348. doi:10.1080/10570319309374457

- CNN Türk (2014, 4 Aralık). Osmanlıca zorunlu ders oluyor. <https://www.cnnturk.com/turkiye/osmanlica-zorunlu-ders-oluyor> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2024).
- Çelik, S. (2017). *Türk Korku Sinemasında Muhafazakarlığın İnşası* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 459730 (Erişim Tarihi: 29 Haziran 2024).
- Çetinsaya, G. (2003). Cumhuriyet Türkiye'sinde "Osmanlıcılık". *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünceler Cilt 5: Muhafazakârlık* içinde (s. 361-380). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çınar, A. (2001). National History as a Contested Site: The Conquest of Istanbul and Islamist Negotiations of the Nation. *Comparative Studies in Society and History*, 43(2), 364-391. doi:10.1017/S0010417501003528
- Çil, S. (2021). Televizyon Dizilerinde Ulusal Kimlik Sunumu: Savaşçı Dizisi Örneği. *Journal of History School*, (LIV), 3536-3568. DOI:10.29228/joh.51707
- Çolak, Y. (2006). Ottomanism vs. Kemalism: Collective Memory and Cultural Pluralism in 1990s. *Turkey Middle Eastern Studies*, 42(4), 587-602. doi:10.1080/00263200600642274
- Dağlıoğlu, E. C. (2015, 29 Mayıs). 'Fetih kutlamaları milliyetçi-İslami kimliği oluşturma'nın önemli bir malzemesi'. <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/11729/fetih-kutlamalari-milliyetci-islami-kimligi-olusturmanin-onemli-bir-malzemesi> (Erişim Tarihi: 29 Haziran 2024).
- Daldal, A. (2015). "Ulusal Sinema Kavramı ve Yeni Türk Sineması Üzerine" (s. 13-29) içinde *Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler: Sinema ve Yeni*, (Ed.) Deniz Bayraktar. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Duran, B. (2014, 2 Eylül). Yeni Türkiye söyleminin büyüü. <https://www.setav.org/yorum/yeni-turkiye-soyleminin-buyusu> (Erişim Tarihi: 29 Haziran 2024).
- Durgun, Ş. (2020). Türk Ulusal Kimliğinin Dönüşümü ve Yeni Osmanlıcılık. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 299-316. doi:10.30692/sisad.735977
- Eagleton, T. (2015). *İdeoloji* (Çev. Muttalip Özcan) (4. Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Emlak Kulisi. (2012, 13 Ekim). Türkiye'deki konut projeleri isimlerinin analizi. <http://www.emlakkulisi.com/turkiyedeki-konut-projeleri-isimlerinin-analizi/140293> (Erişim Tarihi: 30 Haziran 2024).
- Erdoğan, T. (2023). Kolektif Hafızanın Yeniden İnşasında Tarihi Yapımların Önemi: Mehmetçik Kutlu Zafer Dizisi Örneği. *Communicata* (25), 9-14. <https://doi.org/10.5152/communicata.2022.22822>
- Erken, A. (2013). Re-imagining the Ottoman Past in Turkish Politics: Past and Present. *Insight Turkey*, 15(3), 171-188. <https://www.insightturkey.com/articles/re-imagining-the-ottoman-past-in-turkish-politics-past-and-present> (Erişim Tarihi: 30 Haziran 2024)
- Gelberi, C. B. (2020). *Toplumsal Belleğin İnşasında Televizyon Dizileri (Payitaht "Abdülhamid" Dizisi Üzerinden Bir İnceleme)* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 635984 (Erişim: 23 Haziran 2024).
- Güçhan, G. (1993). *Toplumsal Değişme ve Türk Sineması*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Güler, B. (2019). *Antonio Gramsci'de Hegemonya Kavramı ve Günümüz Siyaset Felsefesine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi. <https://www.proquest.com/dissertations-theses/antonio-gramsci-de-hegemonya-kavrami-ve-gunumuz/docview/2606871473/se-2>

- Güngör, B. (2019). *Popüler Tarih Dizileri Işığında Türk Tarihinin Medyada Yansıtılma Biçimi: Diriliş “Ertuğrul” Dizisi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 594866 (Erişim: 23 Haziran 2024).
- Haberturk.com.tr. (2013, 19 Kasım). Bülent Arınç’tan Muhteşem Yüzyıl yorumu. <https://www.haberturk.com/medya/haber/894884-bulent-arinctan-muhtesem-yuzyil-yorumu> (Erişim Tarihi: 30 Haziran 2024).
- Halifeoğlu, M. ve Yetiş, M. (2013). Gramsci, Sivil Toplum-Devlet İkiliği ve Kuramsal Kökenler. *Mülkiye Dergisi*, 37(1), 163-188.
- Helvacı, A. N. (2010). Türkiye’de Dindar Sağın Temel Paradigmaları Üzerine Bir Derkenar. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 6(24), 265-274.
- Hurriyet.com.tr. (2012, 8 Aralık). Zıvana yasası. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bir-zamanlar-osmanli-yayindan-kaldirildi-22130732> (Erişim Tarihi: 30 Haziran 2024).
- Hurriyet.com.tr. (2012, 25 Kasım). Başbakan Erdoğan’dan Muhteşem Yüzyıl’a ağır eleştiri. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-erdogandan-muhtesem-yuzyila-agir-elestiri-22009998> (Erişim Tarihi: 30 Haziran 2024).
- Hurriyet.com.tr. (2012, 12 Aralık). “Bir Zamanlar Osmanlı” yayından kaldırıldı. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bir-zamanlar-osmanli-yayindan-kaldirildi-22130732> (Erişim Tarihi: 30 Haziran 2024).
- Işık, E. ve Beyaz, Z. F. (2024, 12 Mart). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Çocuklarımızı küresel sapkın akımların esiri yapma çabalarını boşa çıkaracağız. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-cocuklarimizi-kuresel-sapkin-akimlarin-esiri-yapma-cabalarini-bosa-cikaracagiz/3162349> (Erişim Tarihi: 30 Haziran 2024).
- İlaslan, S. (2016). Popüler Tarih Dizileri Bağlamında Televizyonda Tarih İnşası ve Politik Tartışmalar. *Kültür ve İletişim*, 19(37), 12-44.
- İnci, Ş. F. (1996). *Milli Sinema ve Yücel Çakmaklı*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 53714.
- Kalafat, Ç. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Televizyonda Yayınlanan Diriliş Ertuğrul Adlı Diziyi Seyretmesindeki Kültürel Etmenler (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Avrasya Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 480741.
- Karahan, H. S. (2019). *Toplumsal Bellek İnşasında Televizyon Dizilerinin Yeri: Diriliş “Ertuğrul” Dizisi Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 559476.
- Kaplan, Y. (2014, 31 Ağustos). Osmanlı neden insanlığın geleceğidir? <https://www.yenisafak.com/yazarlar/yusuf-kaplan/osmanli-neden-insanligin-gelecegidir-55627> (Erişim Tarihi: 30 Haziran 2024).
- Kaplan, Y. (2023, 27 Temmuz). Osmanlı yaşasaydı, dünya böyle olmazdı! <https://www.bizimsivas.com.tr/yazarlar/yusuf-kaplan/osmanli-yasasaydi-dunya-boyle-olmazdi/98787/> (Erişim Tarihi: 30 Haziran 2024).
- Karpat, K. (2000). Historical Continuity and Identity Change or How to be Modern Muslim, Ottoman, and Turk. K. Karpat (Ed.), *Ottoman Past and Today’s Turkey* içinde (s. 1-28). Leiden, Boston and Köln: Brill.

- Milliyet.com.tr (2011, 7 Ocak). Arınç'tan "Muhteşem Yüzyıl" çıkışı. Arınç'tan "Muhteşem Yüzyıl" çıkışı. <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/arinctan-muhtesem-yuzyil-cikisi-1336199> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2024).
- Morgan, H. (2022). Conducting a qualitative document analysis. *The qualitative report*, 27(1), 64-77. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2022.5044>
- Murat, F. (2019). *Medyada Tarihin Temsili: "Muhteşem Yüzyıl" ve "Payitaht Abdülhamid" Dizileri Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 612898
- Murat, F. ve Gökgöz, G. (2022). Türk Dizilerinin Tarih Kurgusu: "Muhteşem Yüzyıl", "Payitaht Abdülhamid", "Kuruluş Osman". *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, (8), 130-150.
- Nacaroğlu, D. (2024). Türk Tarih Dizilerinde Yükselen Osmanlı Miti. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi*, (12), 148-176. <https://doi.org/10.56676/kiad.1345103>
- Ntv.com.tr (2011, 6 Ocak). 'Muhteşem Yüzyıl'a mahkeme yolu <https://www.ntv.com.tr/turkiye/muhtesem-yuzyila-mahkeme-yolu,c1JuXj41UEGeexVurfRjIA> (Erişim Tarihi: 2 Temmuz 2024).
- Oda TV. (2013). İşte Marmaray'ın gerçek sahibi. <https://www.odatv.com/guncel/iste-marmarayin-gercek-sahibi-46961> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2024).
- Okumuş, M. S. (2020). 1974'ten 2020'ye TRT Tarih Dizileri. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (39), 37-52. doi:10.35343/kosbed.738725
- Onaran, B. (2017). Payitaht Abdülhamid vesilesiyle: Tarih-Kurgu-Propaganda. *Birikim*, (336), 76-81.
- Ongur, H. Ö. (2015). Identifying Ottomanisms: The Discursive Evolution of Ottoman Pasts in the Turkish Presents. *Middle Eastern Studies*, 51(3), 416-432. <http://www.jstor.org/stable/24585897>
- Orakçı, S. F. (2021). *Diriliş Ertuğrul Dizisi Üzerine Bir Alımlama Çalışması* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Kadir Has Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 701035.
- Oter, L. (2021). *Televizyonda Tarihi Dönem Dizileri ve Osmanlı Anlatıları: Muhteşem Yüzyıl Örneği* (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 685475 (Erişim Tarihi: 23 Haziran 2024).
- Ökmen, Y. E. (2017). *Kamu Kanalı TRT'de Yayınlanmaya Başlayan Diriliş "Ertuğrul" Dizisinin İzlerkitle ve Etki Çözümlemeleri: Birinci ve İkinci Sezon* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 483978. (Erişim: 23 Haziran 2024).
- Özçetin, B. (2019). 'The Show of the People' Against the Cultural Elites: Populism, Media and Popular Culture in Turkey. *European Journal of Cultural Studies*, 22(5-6), 942-957. doi:10.1177/1367549418821841
- Özdemir, M. B. (2023). *Geçmişe 'Şimdi'den Bakmak: Diriliş "Ertuğrul" ve Payitaht "Abdülhamid" Dizilerinin İzleyici Alımlaması* (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 811888. (Erişim: 24 Haziran 2024).
- Özdoğan, M. (2013, 12 Mayıs). Osmanlı ruhu yaşıyaydı Türk Belieber'lar olmazdı. <https://www.aksam.com.tr/pazar/osmanli-ruhu-yasayaydi-turk-belieberlar-olmazdi/haber-204849> Erişim Tarihi: 23 Haziran 2024).

- Özel Volfova, G. (2016). Turkey's Middle Eastern Endeavors: Discourses and Practices of Neo-Ottomanism Under the AKP. *Die Welt Des Islams*, 56(3/4), 489-510. <http://www.jstor.org/stable/24894003>
- Öztürk, Ç. (2014, 2 Kasım). Bir Osmanlı polisiyesi geliyor: Filinta. <https://t24.com.tr/yazarlar/cagmur-ozturk/bir-osmanli-polisiyesi-geliyor-filinta,10517> Erişim Tarihi: 28 Haziran 2024).
- Peker, A. U. (2015). AKP Döneminde Rövanşist Mimari. *Mimarlık*, (386), 13-19. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=400&RecID=3789> Erişim Tarihi: 20 Haziran 2024).
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Saraçoğlu, C. (2013). AKP, Milliyetçilik ve Dış Politika: Bir Milliyetçilik Doktrini Olarak Stratejik Derinlik. *Alternatif Politika*, 5(1), 52-68.
- Sol Haber (2013, 19 Nisan). STV'nin Osmanlı dizisi İran'la diplomatik kriz çıkardı. <https://haber.sol.org.tr/medya/stvnin-osmanli-dizisi-iranla-diplomatik-kriz-cikardi-haberi-71696> Erişim Tarihi: 23 Haziran 2024).
- Sol Haber. (2015, 22 Nisan). Erdoğan'ın ziyaret ettiği 'Filinta'nın yapımcısı Bilal'in ortağı çıktı. <https://haber.sol.org.tr/turkiye/erdoganin-ziyaret-ettigi-filintanin-yapimcisi-bilalin-ortagi-cikti-114288> (Erişim Tarihi: 30 Haziran 2024).
- Sol Haber (2018, 16 Mart). AKP'li vekil: Abdülhamid'e yapılanlar Erdoğan'a yapılıyor. <https://haber.sol.org.tr/toplum/akpli-vekil-abdulhamide-yapilanlar-erdogana-yapiliyor-231893> (Erişim Tarihi: 23 Haziran 2024).
- Star (2014, 18 Temmuz). Abdülhamid'in rüyasını Erdoğan gerçekleştirdi. <https://www.star.com.tr/ekonomi/abdulhamitin-ruyasini-erdogan-gerceklestirdi-haber-913496/> (Erişim Tarihi: 20 Haziran 2024).
- Şahin Kaya, Ş. (2011). Televizyon, Tarih ve Toplumsal Bellek. *Sosyoloji Dergisi*, (25), 103-123.
- Şeker, T. ve Şimşek, F. (2013). Kodlama-Kodaçımı Bağlamında Muhteşem Yüzyıl Dizisinin Lise Öğrencileri Üzerindeki Etkilerine Yönelik Alımlama Analizi. *Selçuk İletişim*, 7(2), 111-120. <https://doi.org/10.18094/si.61714>
- T24 (2013, 13 Ağustos). Kamu Mimarisinde Osmanlı-Selçuklu modası. <https://t24.com.tr/haber/kamu-mimarisinde-osmanli-selcuklu-modasi,236720>.
- Tokdoğan, N. (2018). *Yeni Osmanlıcılık: Hınç, Nostalji, Narsizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- TRT 1 (t.y.). Alparslan: Büyük Selçuklu. <https://www.trt1.com.tr/arsiv/alparslan-buyuk-selcuklu>. Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2024
- TRT Haber (2017, 31 Aralık). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: Tarihi bilmek için Payitaht Abdülhamid'i izleyin. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-recep-tayyip-erdogan-tarihi-bilmek-icin-payitaht-abdulhamidi-izleyin-345026.html>
- Türker, A. (2019). *Tarih Dizilerinde Gerçeklik Algısının Oluşumu: Diriliş Ertuğrul Dizisinin Göstergebilimsel Çözümlemesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr> Tez No: 547317. (Erişim: 23 Haziran 2024).
- Uzgel, İ. ve Yaramış, V. (2010). Özal'dan Davutoğlu'na Türkiye'de Yeni Osmanlıcı Arayışlar". *Doğudan*, (16), 36-49.

- Wastnidge, E. (2019). Imperial Grandeur and Selective Memory: Re-assessing Neo-Ottomanism in Turkish Foreign and Domestic Politics. *Middle East Critique*, 28(1), 7-28. doi:10.1080/19436149.2018.1549232
- Woolcock, J. A. (1985). Politics, Ideology and Hegemony in Gramsci's Theory. *Social and Economic Studies*, 34(3), 199–210. <http://www.jstor.org/stable/27862802>
- Yalçın, M. (2016). Popüler Kültür Ürünü Olarak Türk Televizyon Dizilerinde Etnografik İletişim Kodların Kullanımı: Diriliş “Ertuğrul” Dizisi Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2332-2341. <https://doi.org/10.15869/itobiad.260269>
- Yaşlı, F. (2020). *AKP, Cemaat, Sünni-Ulus: Yeni Türkiye Üzerine Tezler* (4. Baskı). İstanbul: Yordam Kitap.
- Yavuz, M. H. (2020). *Nostalgia for the Empire: The Politics of neo-Ottomanism*. Oxford: Oxford University Press.
- Yeni Akit (2014). Abdülhamid’e yapılanlar Erdoğan’a da yapılıyor. <https://www.yeniakit.com.tr/haber/abdulhamide-yapilanlar-erdogana-da-yapiliyor-9218.html> (Erişim Tarihi: 25 Haziran 2024).
- Yeni Şafak (2010). Erdoğan, 141 yıllık rüyayı gerçekleştirdi. <https://www.yenisafak.com/gundem/erdogan-141-yillik-ruyayi-gerceklestirdi-282503> (Erişim Tarihi: 25 Haziran 2024).
- Yılmaz, E. (2008). Sinema ve İdeoloji İlişkisi Üzerine. B. Bakır, Y. Ünal ve S. Saliji (Ed.), *Sinema, İdeoloji, Politika: Sinemasal Yazılar I* içinde (s. 63-85). Ankara: Orient Yayıncılık.